

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ondřej Musil

ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Smolík, PhD.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 7.12.2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, všechny použité zdroje a literatury byly řádně citovány a práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8.12.2011

Obsah

Úvod	5
1. Charakteristika rozhodčího řízení a jeho druhy	6
1.1. Definice rozhodčího řízení	6
1.2. Teoretické koncepce rozhodčího řízení.....	6
1.3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení	8
1.3.1. Výhody rozhodčího řízení.....	8
1.3.2. Nevýhody rozhodčího řízení	9
1.4. Druhy rozhodčího řízení.....	10
1.4.1. Rozhodčí řízení institucionální a ad hoc.....	10
1.4.2. Fakultativní a obligatorní rozhodčí řízení.....	11
1.4.3. Rozhodčí řízení on-line.....	11
2. Prameny rozhodčího řízení	13
3. Arbitrabilita.....	15
4. Rozhodčí smlouva	17
4.1. Pojem a význam.....	17
4.2. Typy rozhodčích smluv	17
4.3. Povaha rozhodčí smlouvy	18
4.4. Obsah a náležitosti rozhodčí smlouvy.....	19
4.5. Neplatnost rozhodčí smlouvy	20
4.5.1. Námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy	20
4.5.2. Řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy před obecnými soudy	21
5. Rozhodci	22
5.1. Požadavky na osobu rozhodce.....	22
5.2. Ustavení rozhodce.....	23
5.3. Přijetí funkce a vyloučení rozhodce	24
6. Stálé rozhodčí soudy.....	26
6.1. Stálé rozhodčí soudy vs. arbitrážní centra	27
7. Rozhodčí řízení	32
7.1. Zásady	32
7.2. Zahájení řízení	33

7.3. Žaloba a její náležitosti	35
7.4. Pravidla rozhodčího řízení.....	35
7.5. Dokazování.....	37
7.6. Předběžná opatření.....	38
7.7. Náklady řízení.....	38
7.8. Rozhodčí řízení ve spotřebitelských věcech.....	39
8. Rozhodnutí.....	43
8.1. Forma a náležitosti.....	43
8.1.1. Usnesení.....	43
8.1.2. Rozhodčí nález.....	43
8.2. Smír.....	45
8.3. Přezkum rozhodčího nálezu v rámci rozhodčího řízení.....	46
8.4. Právní moc a vykonatelnost.....	47
8.5. Zrušení rozhodčího nálezu soudem.....	48
8.6. Výkon rozhodnutí.....	52
8.6.1. Obecně.....	52
8.6.2. Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v ČR a tuzemských v zahraničí.....	53
8.6.3. Zastavení výkonu rozhodčího nálezu.....	54
9. Novela ZRŘ.....	56
Závěr.....	61
Seznam použité literatury.....	62
Resumé.....	66

Úvod

Tématem této diplomové práce je Rozhodčí řízení v České republice. Až do začátku roku 1995 bylo rozhodčí řízení u nás možné pouze pro řešení sporů z mezinárodního obchodu. Dne 1. listopadu 1994 byl schválen zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále v textu ZRŘ), který nabyl účinnosti dne 1.1.1995. Tento zákon umožnil, aby byly v rozhodčím řízení řešeny rovněž spory vnitrostátní. Od té doby došlo k velkému rozmachu tohoto mimosoudního řešení sporů.

Četnost využívání rozhodčího řízení k rozhodování sporů, u kterých to zákon dovoluje, odhalilo určité mezery v právní úpravě, které rozvířily hojné debaty v odborných právních kruzích a i v médiích bylo tomuto mimosoudnímu řešení majetkových sporů věnováno mnoho prostoru. K mnohým problémům se nejednou v posledních letech vyjadřovaly obecné soudy, které se snažily vyjasnit otázky, o nichž panovaly pochybnosti či spory. Nicméně postupem času se stala současná právní úprava rozhodčího řízení ne zcela dostatečnou. Zákon o rozhodčím řízení byl za dobu své existence pouze jednou novelizován. Nyní je v legislativním procesu vládní návrh novely ZRŘ, jehož cílem je odstranit odhalené nedostatky a zpřesnit ustanovení, jež způsobovaly interpretační neshody.

Účelem této práce je charakterizovat rozhodčí řízení v České republice, popsat jednotlivé jeho instituty a v neposlední řadě se zaměřit na některá z aktuálních témat. Těmito tématy jsou problematika tzv. arbitrážních center a ochrana spotřebitele v rozhodčím řízení. V závěru práce bude věnován prostor již zmíněné novele ZRŘ, kde budou rozebrány zásadní změny, které by přinesla v případě, že by byla přijata.

1. Charakteristika rozhodčího řízení a jeho druhy

1.1. Definice rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení patří mezi mimosoudní způsoby řešení sporů, které pro strany sporu představují alternativy ke klasickému soudnímu řízení, jak vyřešit jejich spor. Mezi tyto způsoby řešení sporů patří například konciliace a mediace, expertízy, mini-trial, negociace a další. Rozhodčí řízení však jako jediné končí závazným rozhodnutím třetí nezávislé a nestranné osoby.

Rozhodčí řízení může být definováno jako dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci), která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí. Mezinárodní rozhodčí řízení či mezinárodní obchodní arbitráž je způsob řešení sporů o majetkové nároky vzniklé z provádění mezinárodního (obchodního) styku mezi fyzickými či právníckými osobami.¹

Základním vnitrostátním pramenem je zákon. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, který v § 1 odst. 1 stanoví: „*Tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů*“. Charakter rozhodčího řízení je chápán rozdílně a snahy o pochopení a vysvětlení jeho charakteru v průběhu času vykrytalizovaly v několik teoretických koncepcí.

1.2. Teoretické koncepce rozhodčího řízení

V odborné literatuře se můžeme setkat se čtyřmi teoriemi (doktrínami), jejichž cílem je vymezení podstaty rozhodčího řízení. Společné mají to, že se zabývají vazbou státu a rozhodčího řízení, kdy role státu na jedné straně a role vůle stran na straně druhé jsou nahlíženy v každé z doktrín z různých úhlů.² Těmito teoriemi jsou:

a) smluvní teorie – tato teorie spatřuje původ rozhodčího řízení pouze ve smlouvě a autonomii stran. Klasická smluvní teorie považuje rozhodce za zástupce

¹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 42

² Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 42

stran, který zjišťuje obsah dohody mezi stranami, a rozhodčí nález má mít smluvní povahu. Moderní smluvní teorie konstatuje, že rozhodčí řízení jako takové ze smlouvy vychází, rozhodčí nález však již nikoliv.³ Mezi zastánce smluvní teorie v České republice patří P. Raban.⁴ Zdá se, že Ústavní soud se k této teorii rovněž přiklání, když ve svém usnesení se sp.zn. IV.ÚS 174/02 ze dne 15.7.2002 dospěl k závěru, že: „*Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je činností narovnávající ve smyslu § 585 obč.zák. Výsledek pak je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud, kterou mu svěřili. Rozhodčí nález nevydává rozhodčí soud, ale rozhodci. Je vynutitelný z důvodu vynutitelnosti závazku, který byl rozhodcem v zastoupení stran uzavřen.*“ Tento názor Ústavního soudu se setkal se značnou kritikou.⁵

b) jurisdikční teorie – dá se říci, že teorie jurisdikční představuje jakýsi protipól teorie smluvní, jelikož pravomoc rozhodců je podle této teorie delegovaná státem a nikoliv smlouvou mezi stranami. Vychází z myšlenky uznání pravomoci státu kontrolovat a regulovat veškerá rozhodčí řízení realizovaná v dosahu jurisdikce daného státu⁶ Rozhodčí řízení je v pojetí této teorie řízením sporným a rozhodci vykonávají rozhodčí činnost tím, že nalézají právo na základě pravomoci delegované státem.⁷

c) teorie smíšená – teorie smíšená se v podstatě snaží najít jakýsi kompromis mezi oběma předchozími teoriemi. V této teorii dochází k propojení obou prvků, které jsou předchozími teoriemi považovány za základ pravomoci rozhodčího řízení, tedy dohody stran, tj. vůle stran podrobit jejich spor rozhodčímu řízení, a delegace pravomoci státem, resp. vůle státu tuto pravomoc rozhodcům propůjčit. Existují

³ Bělohávek, A., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 14

⁴ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 46

⁵ např. Pecha, R., K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č.5, s. 42

⁶ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení – alternativa k řízení soudnímu. Právní fórum, 2008, č. 4, str. 121

⁷ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 16

názory, které tvrdí, že tato teorie nikterak neřeší podstatu rozhodčího řízení, ale že problém pouze popisuje.⁸

d) autonomní teorie – odmítá předchozí teorie, byť částečně v určitých aspektech nalézá společnou řeč s teorií smluvní. Právní podstata rozhodčího řízení se má podle autonomní teorie odvíjet od potřeb a představ účastníků. Účinkem této teorie je konstatování denacionalizace rozhodčího řízení a toho, že vůle stran je základním řídicím prvkem rozhodčího řízení a nemůže být určena právem žádného státu.⁹

1.3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

Jak už bylo zmíněno, rozhodčí řízení představuje způsob alternativního řešení sporů, které existuje vedle řízení soudního. Rozhodčí řízení se oproti soudnímu řízení vyznačuje řadou výhod a zároveň i řadou nevýhod. Je tedy na zvážení stran sporu, aby se po přihlédnutí k takovým výhodám a nevýhodám rozhodli, který ze způsobů bude vhodný pro řešení daného konkrétního sporu, který mezi nimi vznikl nebo může v budoucnu vzniknout.

1.3.1. Výhody rozhodčího řízení

Jednou z nejčastěji zmiňovaných výhod je rychlost rozhodčího řízení. Délka rozhodčího řízení může být ovlivněna více faktory. Může být omezena řádem stálého rozhodčího soudu. Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární Komoře České republiky dokonce obsahuje možnost, aby bylo vedeno tzv. urychlené rozhodčí řízení.¹⁰ Strany se tedy mohou zvolit tento způsob vedení řízení. Strany mohou rovněž zásadně ovlivnit rychlost rozhodnutí sporu volbou rozhodce. Pokud strany zvolí osobu, o které vědí, že nemá k projednání a rozhodnutí žádný jiný spor, tak se dá předpokládat, že se bude moci soustředit výlučně na spor stran a to by mělo přispět ke zkrácení délky rozhodčího řízení.

⁸ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 43

⁹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 57

¹⁰ § 27a Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (pro vnitrostátní i mezinárodní spory)

S rychlostí soudního řízení souvisí jednoinstančnost rozhodčího řízení. Zákon dává stranám možnost, aby si dohodly přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, avšak tato situace nastává skutečně pouze výjimečně.

Za výhodu rozhodčího řízení bývají pokládány také nižší náklady rozhodčího řízení. Jak však uvádí N. Rozehnalová,¹¹ neplatí tato výhoda absolutně.

Zásadní výhodou rozhodčího řízení je bezesporu uplatňování svobodné vůle stran. Strany si vybírají sudiště, mají zásadní vliv na stanovení pravidel rozhodčího řízení, určují, zda bude spor řešit stálý rozhodčí soud či rozhodci ad hoc, kolik rozhodců bude spor rozhodovat, místo řízení a ovlivňují i náklady řízení.¹²

Neformálnost řízení představuje další z výhod. Nestanoví-li dohoda stran něco jiného, postupují rozhodci v řízení způsobem, který považují za vhodný. Vedou rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný k rozhodnutí sporu.

Neveřejnost rozhodčího řízení umožňuje účastníkům, aby se nedostaly na veřejnost citlivé informace týkající se sporu stran či aby se utajilo projednávání sporu před rozhodčím soudem vůbec.

Proces uznání a výkonu zahraničních rozhodčích nálezů v České republice a tuzemských rozhodčích nálezů v zahraničí je snažší a jistější než je tomu u rozhodnutí obecných soudů. To je umožněno Newyorskou úmluvou. Rozhodčí řízení navíc není tolik vázáno na konkrétní stát, jako je tomu u řízení soudního.

1.3.2. Nevýhody rozhodčího řízení

Rozhodování rozhodců je nejednotné a je tedy obtížné předvídat výsledek rozhodčího řízení. Neexistuje žádný rozhodčí soud vyššího stupně, který by sjednocoval právní názory jednotlivých rozhodců a stálých rozhodčích soudů. V tomto bodě lze spatřovat i určitou výhodu. Strany si mohou zvolit takového rozhodce či stálý rozhodčí soud, jehož rozhodovací praxi znají a je jim názorově blízká.

¹¹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 57

¹² Klein, B.: Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Bulletin advokacie, 2008, č.4, s. 128

Nevýhodu lze spatřovat v tom, že rozhodci nemají donucovací pravomoc. Průběh rozhodčího řízení tak bude značně ovlivněn ochotou stran spolupracovat. Pokud pak na tom bude mít jedna ze stran zájem, může rozhodčí řízení protahovat.¹³

Další problematickou otázkou je nestrannost rozhodců. Nestrannost rozhodce je samozřejmě předpokladem řádného průběhu rozhodčího řízení. V praxi se však nezdá vyskytovat případy, kdy jeden ekonomicky silný subjekt nechává rozhodovat všechny své spory se subjekty ekonomicky ne tak silnými u jediného rozhodce. V takovém případě pak nelze přehlédnout určitou ekonomickou závislost rozhodce na daném ekonomicky silnějším subjektu. Lze si tedy jen stěží představit, že by rozhodce pravidelně rozhodoval v neprospěch tohoto subjektu.

Nevýhodu představuje také fakt, že rozhodce nemůže vydat předběžné opatření. Pro nařízení předběžného opatření je třeba obrátit se na obecný soud.

Nevýhodu v mezinárodním měřítku představuje rozdílnost úprav arbitrability sporu jednotlivých států. To může vést k situacím, kdy spor bude ve státě vedení sporu arbitrabilní, ale ve státě nuceného výkonu rozhodčího nálezu arbitrabilní nebude.¹⁴

1.4. Druhy rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení můžeme dělit dle několika kritérií na rozhodčí řízení ad hoc a rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy (řízení institucionální), rozhodčí řízení fakultativní a obligatorní, rozhodčí řízení bez předstupně a s předstupněm, rozhodčí řízení bez časového omezení a rozhodčí řízení s časovým omezením a rozhodčí řízení on-line. Některými z nich se budu podrobněji zabývat na následujících řádcích.

1.4.1. Rozhodčí řízení institucionální a ad hoc

Toto základní dělení vychází z § 2 odst. 1 ZRŘ, podle kterého si strany mohou dohodnout, že spor mezi nimi vzniklý bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Řízení vedené před stálým rozhodčím soudem je označováno jako řízení institucionální a pro rozhodčí řízení před jedním nebo více rozhodci je užíváno označení řízení ad hoc.

¹³ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 63

¹⁴ tamtéž

a) rozhodčí řízení ad hoc – pro tento druh rozhodčího řízení je typické, že rozhodce je vybrán či rozhodčí senát vytvořen pouze k řešení daného konkrétního sporu. Výběr rozhodců a pravidel je zcela v rukou stran sporu, kdy jsou omezeny pouze ustanoveními právních předpisů upravujících rozhodčí řízení.

b) institucionální rozhodčí řízení – rozdíl oproti řízení ad hoc tkví především v tom, že stálé rozhodčí soudy mají své sídlo, statut, statutární orgány jednající jeho jménem, pravidla řízení, pravidla o nákladech a stálý administrativní aparát. Institucionální rozhodčí řízení tak stranám zajišťuje větší míru jistoty a zároveň předvídatelnosti řady otázek, které mohou vzniknout až v budoucnu při vzniku sporu.¹⁵

1.4.2. Fakultativní a obligatorní rozhodčí řízení

a) fakultativní rozhodčí řízení – jak už vyplývá z označení, jedná se o rozhodčí řízení dobrovolné, neboť závisí pouze na dobrovolné dohodě stran, že chtějí jejich spor projednat a rozhodnout v rozhodčím řízení.

b) obligatorní rozhodčí řízení – naopak u obligatorního rozhodčího řízení není potřeba žádná dohoda stran, jelikož je v tomto případě rozhodčí řízení zahájeno na základě vnitrostátního předpisu či mezinárodní smlouvy tak, že žalobce podá žalobu u příslušného rozhodce či stálého rozhodčího soudu a žalovaný je pak povinen se rozhodčímu řízení podrobit. V České republice neupravuje obligatorní rozhodčí řízení žádný právní předpis. Obligatorní rozhodčí řízení je využíváno jako jeden ze způsobů řešení sporů z investic mezi fyzickými a právníckými osobami (investory) a státy, na jejichž území investují, na základě dvoustranných mezinárodních smluv o ochraně a podpoře investic.

1.4.3. Rozhodčí řízení on-line

Rozhodčí řízení je možné vést rovněž on-line, tzn. pomocí prostředků elektronické komunikace. To bylo v České republice poprvé pro tuzemské spory zavedeno Rozhodčím soudem při Hospodářské Komoře České republiky a Agrární komoře České republiky v roce 2004, kdy byl v Obchodním věstníku zveřejněn

¹⁵ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 66

Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line (Řád on-line), jehož účelem je dle jeho § 1 umožnění rozhodčího řízení a rozhodování sporů prostřednictvím internetu v případě, že tak strany sjednaly a podrobily se Řádu on-line. Strany tak mohou činit veškerá svá podání elektronickou formou, rozhodčí řízení je elektronickou formou vedeno a i rozhodčí nález je vydán elektronickou formou pomocí internetu.

Může nastat situace, kdy jedna ze stran nebude z důvodu technických požadavků způsobilá se řízení účastnit (zpravidla půjde o stranu žalovanou) nebo i rozhodce může dospět k závěru, že tento způsob vedení sporu neposkytuje možnost, aby věc řádně posoudil a rozhodnul, tedy dostatečně objasnil skutkový stav. Rozhodce pak může ve formě usnesení rozhodnou o tom, že spor bude nadále veden standardním způsobem. Je však především na stranách, aby předem dostatečně zvážili, zda se vedení rozhodčího řízení on-line hodí pro spor, jenž mezi nimi již vzniknul nebo, který by mezi nimi mohl v budoucnu vzniknout.¹⁶

Rozhodčí nález je vydaný tím, že je uveřejněn rozhodčím soudem na sudišti. Za vydaný se pak považuje dnem, kdy byl na sudišti zveřejněn. Sudištěm je myšlena stránka na internetu zřízená pro vedení konkrétního sporu. Na virtuální místo pak musí být stranám umožněn přístup 30 kalendářních dní ode dne zveřejnění rozhodčího nálezu. Po uplynutí této lhůty se sudiště znepřístupní. Datum zveřejnění musí být v rozhodčím nálezu uvedeno a musí být uvedeno rovněž v e-mailu, kterým je stranám zveřejnění rozhodčího nálezu oznámeno. Za místo vydání nálezu se považuje sídlo Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Rozhodčí nález může být na žádost účastníka vydán rovněž i v listinné podobě. Pravost tohoto rozhodčího nálezu stvrzují podpisy tajemníka a rozhodce.

Pravidla o poplatcích za rozhodčí řízení on-line jsou v základních rysech stejná jako Pravidla o poplatcích pro rozhodčí řízení vedené standardním způsobem. Jen neobsahují možnost snížení poplatku, pokud je věc projednána bez ústního jednání, a ani nepočítá s možností takzvaného zrychleného jednání, které je možno sjednat pro tradiční rozhodčí řízení.¹⁷

¹⁶ Bělohávek, A.: Řád pro rozhodčí řízení on-line [online zdroj]. Praha, 23. července 2007, dostupný z <http://pravniradce.ihned.cz/c1-14665510-rad-pro-rozhodci-rizeni-on-line>

¹⁷ Bělohávek, A.: Řád pro rozhodčí řízení on-line [online zdroj]. Praha, 23. července 2007, dostupný z <http://pravniradce.ihned.cz/c1-14665510-rad-pro-rozhodci-rizeni-on-line>

2. Prameny rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení v České republice je upraveno především zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (ZRŘ). Tento zákon upravuje řízení od jeho zahájení až po vydání rozhodčího nálezu a jeho výkon včetně případného zrušení rozhodčího nálezu.

Mezi prameny rozhodčího řízení je nutno zařadit rovněž právní předpisy nejvyšší právní síly, tedy ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústavu České republiky a zároveň ústavní zákon č. 2/993 Sb., Listinu základních práv a svobod, a to zejména kvůli zakotvení práva na spravedlivý proces.

Přiměřeně se na rozhodčí řízení užití ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (o.s.ř.), což vyplývá z § 30 ZRŘ. K aplikaci o.s.ř. se vyjádřil rovněž Nejvyšší soud ve svém rozsudku se sp.zn 32 Odo 1528/2005 ze dne 25.4.2007, v němž stanoví, že: *„Z použití termínu „přiměřeně“ vyplývá, že rozhodčí řízení nepodléhá občanskému soudnímu řádu přímo a jeho jednotlivá ustanovení nelze použít v rozhodčím řízení mechanicky. Ono přiměřené znamená především zohlednění obecných zásad, na nichž stojí české rozhodčí řízení, to znamená použití norem občanského soudního řádu pod obecným rámcem zásad českého rozhodčího řízení.“* Jako příklad uvádí Nejvyšší soud v tomto rozsudku § 157 o.s.ř., který stanovuje náležitosti rozsudku. ZRŘ totiž náležitosti rozhodčího nálezu neupravuje.

Z dalších zákonů lze jmenovat:

- zákon č. 301/1992 Sb. o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
- zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
- zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník
- zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách

Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž představuje vzor úpravy nebo přehled možných řešení určitého problému, jímž se mohou národní zákonodárci inspirovat.¹⁸ Komise UNCITRAL byla založena v roce 1966 rezolucí Valného shromáždění OSN.

¹⁸ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 91

Nezpochybnitelnou váhu mají rovněž řády stálých rozhodčích soudů, zejména pak Řády Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, jeden pro spory vnitrostátní a jeden pro spory mezinárodní. Dále Pravidla o nákladech a Pravidla pro rozhodčí řízení on-line.

Další skupinu pramenů tvoří mezinárodní smlouvy. V souladu s ustanovením čl. 10 Ústavy České republiky mají vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, přednost před vnitrostátními zákony. Mezi nejvýznamnější mezinárodní smlouvy vztahující se k rozhodčímu řízení patří:

- New Yorská úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů (č. 74/1959 Sb.)
- Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (č. 176/1964 Sb.)
- Washingtonská úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (č. 420/1992 Sb.)

3. Arbitrabilita

Arbitrabilita představuje jeden ze základních pojmů rozhodčího řízení. Vymezuje okruh sporů vznikajících mezi stranami, které je možné projednávat a rozhodovat v rozhodčím řízení. Ne každý spor je tedy způsobilý k tomu být předmětem rozhodčího řízení.

Rozlišujeme arbitrabilitu objektivní a subjektivní. Objektivní arbitrabilita je dána konkrétním právním řádem. Subjektivní arbitrabilita označuje spory, které jsou objektivně arbitrovatelné (dle zákona), ale strany samy v rámci autonomie jejich vůle zúží předmět smlouvy.

Odpověď na otázku, které spory jsou tzv. arbitrabilní, dává § 1 odst. 2 a § 2 odst. 1 a 2 ZZŘ. § 2 stanoví, že: „(1) *Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva). (2) Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.*“

Podmínky, které musí být dle výše uvedených ustanovení splněny, jsou:

a) Majetkový spor - pojem „majetkový spor“ není v zákoně definován. Obecně jsou za majetkové spory považovány nejen spory, jejichž předmětem je konkrétní finanční částka, ale také spory o nárocích, které jsou penězi ocenitelné. Za majetkový spor tak lze nepochybně považovat i spor o splnění jiné než peněžité smluvní povinnosti.¹⁹ Podle judikatury Nejvyššího soudu²⁰ je v rozhodčím řízení možné projednat rovněž spor, který byl zahájen žalobou na určení ve smyslu § 80 písm. c) o.s.ř., tedy spory určovací.

b) K projednání sporu by jinak byl jinak příslušný obecný soud - rozsah pravomoci obecných soudů je stanoven v § 7 o.s.ř. takto: „*V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z*

¹⁹ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 8

²⁰ např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR se sp.zn. 30 Odo 181/2006 ze dne 6.6.2007

občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.“

c) Možnost uzavřít o předmětu sporu smír - smír lze dle § 99 o.s.ř. uzavřít, připouští-li to povaha věci. Z tohoto ustanovení lze dovodit, že smír nelze uzavřít:

– ve věcech, které lze zahájit i bez návrhu podle § 81 odst. 1 o.s.ř. Jedná se o věci péče o nezletilé, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení opatrovnické, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o dědictví, řízení o určení, zda tu manželství je či není, a další řízení, kde to připouští zákon

– ve věcech osobního statusu podle § 80 písm. a) o.s.ř. Mezi tato řízení patří řízení o rozvodu, o neplatnosti manželství, o určení, zda tu manželství je či není, o zrušení, o neplatnosti nebo neexistenci partnerství, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům a o prohlášení za mrtvého

– ve věcech, kde je hmotněprávní úpravou vyloučeno, aby strany vyřešily spor dohodou

d) Negativní vymezení arbitrability - zákon nepřipouští, aby byly určité spory předmětem rozhodčího řízení. Jedná se o:

– spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů.²¹

– spory veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených podle zvláštního právního předpisu²² (§ 1 odst. 2 ZRŘ).

²¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

²² Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů

4. Rozhodčí smlouva

4.1. Pojem a význam

Základní podmínkou svěřením rozhodování do pravomoci rozhodců je jednak skutečnost, že právní řád takovou delegaci jurisdikční výsosti státu na soukromoprávní subjekty umožňuje a dále platná rozhodčí smlouva.²³

Rozhodčí smlouva je ujednání stran o tom, že o určitých sporech mezi nimi bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců, a že tedy nemá být rozhodováno před státním soudem.²⁴ Jak vyplývá z § 2 odst. 3 ZRŘ, může se jednat o spory již vzniklé a stejně tak i o spory, které mohou teprve v budoucnu vzniknout.

Rozhodčí smlouva zavazuje pouze její strany a není tedy zpravidla možné, aby zavazovala i osoby, které nejsou její stranou. Existují ovšem výjimky, pokud tak stanoví zákon. Příkladem budiž § 220a obchodního zákoníku, podle nějž může rozhodčí smlouva obsažená ve smlouvě ve fúzi zavazovat i osoby, které nejsou stranou takové smlouvy. Rozhodčí smlouva však nezavazuje rozhodce či rozhodčí instituci.²⁵

Rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran (§ 2 odst. 5 ZRŘ). Toto nástupnictví může mít podobu univerzální sukcese (např. dědění), nebo singulární sukcese (např. postoupení pohledávky) a prohlášení konkurzu na jednu ze stran rozhodčí smlouvy (tady se nejedná o právní nástupnictví v pravém slova smyslu), kdy se podle judikatury Nejvyššího soudu²⁶ vztahuje rozhodčí smlouva i na správce majetkové podstaty. Toto nebude platit v případě, že to strany v rozhodčí smlouvě výslovně vyloučí (§ 2 odst. 5 ZRŘ).

4.2. Typy rozhodčích smluv

Rozhodčí smlouvy lze dělit dle více kritérií. Jednak se může jednat o časový okamžik, kde je rozhodčí smlouva uzavírána, dále charakter sporů, nebo to, zda rozhodčí doložka svěřuje rozhodování sporu stálému rozhodci či rozhodci ad hoc. Zpravidla jsou uváděny tři základní typy rozhodčích smluv:

²³ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 33

²⁴ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 48

²⁵ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 99

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu se sp.zn. 29 Odo 1051/2004 ze dne 28.4.2005

a) Smlouva o rozhodci – jedná se o typ rozhodčí smlouvy, která je uzavírána až v době po vzniku sporu a dopadá tak na konkrétní spor.

b) Rozhodčí doložka - předmětem tohoto typu rozhodčí smlouvy je spor, který teprve v budoucnu může vzniknout z určitého právního vztahu. Uzavření rozhodčí doložky tedy předchází okamžiku vzniku sporu mezi stranami. Rozhodčí doložka tvoří součást tzv. smlouvy hlavní, nemusí být však obsažena přímo v textu takové smlouvy. Může se nacházet i v samostatném dokumentu, což vyplývá z § 3 odst. 2 ZRŘ, který říká: *„Tvoří-li však rozhodčí doložka součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, je rozhodčí doložka platně ujednána i tehdy, jestliže písemný návrh hlavní smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy.“* Takovým samostatným dokumentem bývají nezřídka obchodní podmínky.

c) Neomezený kompromis – podle tohoto typu rozhodčí smlouvy se řeší spory vznikající z určeného okruhu právních vztahů. Jedná se o případy, kdy mají strany v úmyslu uzavřít vícero smluv a prostřednictvím neomezeného kompromisu se zavazují řešit veškeré spory vniklé z těchto smluv v rámci rozhodčího řízení. Jednotlivé smlouvy uzavírané mezi stranami pak již nemusí obsahovat rozhodčí doložku.

Dále se můžeme rovněž setkat s tzv. asymetrickou doložkou. Ta je specifická v tom, že obrátit se na obecný soud má pouze jedna ze smluvních stran.

4.3. Povaha rozhodčí smlouvy

Povaha rozhodčí smlouvy bývá často diskutovaným tématem. Můžeme se setkat s názory, že smlouva má povahu hmotněprávní (materiálněprávní pojetí), procesní či smíšenou.

Hmotněprávní povahu přisuzují rozhodčí smlouvě zejména němečtí teoretici. Ti ji považují za mimoprocesní smlouvu, neboť je výsledkem souhlasného předprocesního, a tedy mimorozhodovacího procesu. Rozhodčí smlouva je tak chápána jako občanskoprávní smlouva, jelikož jako mimoprocesní projev vůle náleží

právu mimoprocesnímu, tj. hmotnému právu.²⁷ Zastáncem této teorie je v České republice P.Raban.²⁸

Naproti materiálněprávnímu pojetí stojí procesněprávní teorie. Pro procesněprávní pojetí rozhodčí smlouvy hovoří její účel, tedy vyloučení pravomoci obecných soudů a přesun této pravomoci na rozhodce či stálé rozhodčí soudy, a také její účinky. Rozhodčí smlouva je totiž právním úkonem, který nezakládá, nemění, ani neruší práva účastníků v hmotněprávní rovině a její následky se tak projeví pouze v procesněprávní sféře.²⁹ Rozhodčí smlouva je upravena v ZRŘ a částečně rovněž v o.s.ř., což je také považováno za podpůrný argument procesněprávního pojetí, neboť se v obou případech jedná o procesní předpisy³⁰

Smíšená doktrína přisuzuje rozhodčí smlouvě povahu smíšenou. Na rozhodčí smlouvu je zastánci této doktríny pohlíženo jako na institut se smluvním základem pohybující se v prostředí procesního práva.³¹

4.4. Obsah a náležitosti rozhodčí smlouvy

Základním požadavkem, který je kladen na náležitosti rozhodčí smlouvy, je písemná forma. Rozhodčí smlouva musí být písemná, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejího obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly (§ 3 odst. 1 ZRŘ). § 3 a stejně tak ani mezinárodní úmluvy, jimiž je Česká republika vázána neobsahují požadavek, aby byly projevy vůle obsažené na téže listině, a je tedy možné, ba dokonce obvyklé, aby byly souhlasné projevy vůle stran o obsahu rozhodčí smlouvy obsaženy v listinách různých.³²

Vzhledem k tomu, že rozhodčí smlouva je právním úkonem, budou na ni vedle dodržení písemné formy kladeny i obecné požadavky na právní úkony. Projev vůle stran směřující k uzavření rozhodčí smlouvy tak musí být učiněn skutečně, vážně a svobodně. Rozhodčí smlouva musí být formulována srozumitelně a určitě a její

²⁷ Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 51

²⁸ tamtéž

²⁹ Pospíšil, P.: Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu? Bulletin advokacie, 2010, č. 12, str. 34

³⁰ tamtéž

³¹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 107

³² Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 45

předmět musí být možný a dovolený. Samozřejmě rovněž strany musí být způsobilé k uzavření rozhodčí smlouvy.

Arbitrabilita, které je věnována kapitola 3. je rovněž považována za jednu z náležitostí rozhodčí smlouvy.

4.5. Neplatnost rozhodčí smlouvy

Na náležitosti rozhodčí smlouvy jsou kladeny nemalé nároky a je tak zřejmé, že uzavřená rozhodčí smlouva nebude z různých důvodů platná nebo bude její platnost při nejmenším sporná. Pak je třeba určit jakým způsobem, kdy a kdo může takovou rozhodčí smlouvu napadnout. V zásadě existují dva způsoby, jak rozhodčí smlouvu zpochybnit. Jednou možností je zpochybnění v rozhodčím řízení námitkou neplatnosti rozhodčí smlouvy a druhou možností je domáhat se vyslovení neplatnosti rozhodčí smlouvy u obecného soudu.

4.5.1. Námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy

První možnost spočívá ve vznesení námitky neplatnosti rozhodčí doložky v rozhodčím řízení, které bylo na základě zpochybňované rozhodčí doložky zahájeno. Logicky se dá předpokládat, že tato námitka bude zpravidla vznášena stranou žalovanou, jelikož strana žalující podáním žaloby k rozhodci dává najevo svůj názor na platnost dané rozhodčí smlouvy.³³ Z časového hlediska, kdy je možno námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy vznést, rozlišujeme dvě možnosti vznesení této námitky (§ 15 odst. 2 ZRŘ):

a) námitka může být vznesena kdykoliv v průběhu rozhodčího řízení – kdykoliv v průběhu rozhodčí řízení může být námitka rozhodčího řízení uplatněna jen z toho důvodu, že v dané věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, tedy z důvodu nedostatku arbitrability

b) námitka musí být vznesena při prvním úkonu ve věci – při prvním úkonu v řízení musí být vznesena námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy ze všech ostatních důvodů

³³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 30

Rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc sami. Pokud dospějí k závěru, že jejich pravomoc nebyla podle jim předložené rozhodčí smlouvy dána, tak o tom rozhodnou ve formě usnesení (§ 15 odst. 1). Na základě tohoto ustanovení jsou k posouzení platnosti rozhodčí smlouvy od zahájení rozhodčího řízení oprávněni pouze rozhodci a obecné soudy tak nemohou po celou dobu trvání rozhodčího řízení platnost rozhodčí smlouvy vůbec posuzovat. Význam této skutečnosti tkví v tom, že žádná ze stran nemůže zablokovat rozhodčí řízení podáním žaloby na neplatnost rozhodčí smlouvy u obecného soudu.³⁴

4.5.2. Řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy před obecnými soudy

Příslušným soudem k řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy je soud, který by byl věcně a místně příslušný k řízení ve věci podle zvláštního předpisu,³⁵ kdyby nebylo rozhodčí smlouvy (§ 41 ZRR)

§ 106 odst. 3 pak upravuje vztah mezi řízením o neplatnosti rozhodčí smlouvy před obecnými soudy již zahájeným rozhodčím řízením následujícím způsobem: *„Bylo-li řízení před rozhodci zahájeno dříve než došlo k řízení soudnímu, přeruší soud řízení o neexistenci, neplatnosti nebo zániku smlouvy až do doby, než bude v rozhodčím řízení rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé.“* K tomu je ještě vhodné dodat, jak tomu je v situaci, kdy je rozhodčí řízení zahájeno až po zahájení řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy, jelikož to zákon neupravuje. V takovém případě nejsou dány zákonné důvody pro přerušení ani soudního, ani rozhodčího řízení. Rozhodci si tedy mohou sami posoudit pravomoc, a pokud dospějí k závěru, že je dána, mohou věc projednat a rozhodnout. Tento postup však není vhodný. Soud totiž může shledat rozhodčí doložku neplatnou a tím bude dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu. Rozhodci tak zpravidla řízení přeruší, dokud nebude pravomocně ukončeno soudní řízení o neplatnosti dané rozhodčí smlouvy.³⁶

³⁴ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 32

³⁵ Tímto zvláštním předpisem je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Místně příslušným soudem tedy většinou bude obecný soud strany, která tvrdí, že rozhodčí smlouva je platná. Věcná příslušnost soudu potom bude dána předmětem sporu mezi stranami.

³⁶ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 33

5. Rozhodci

At' již se strany dohodnou, že spory mezi nimi vzniklé budou projednány před stálými rozhodčími soudy nebo v rámci řízení ad hoc, tak v obou případech nakonec vždy rozhodují konkrétní fyzické osoby. Jsou to tedy jednotlivé fyzické osoby, které nejvíce ovlivňují průběh a kvalitu rozhodčího řízení.

5.1. Požadavky na osobu rozhodce

Předpoklady pro výkon funkce rozhodce v České republice vymezuje § 4 ZRŘ, podle nějž může být rozhodcem občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud nestanoví zvláštní zákon jinak. Cizinec pak může být rozhodcem, jestliže je způsobilý k právním úkonům podle práva svého státu, postačí však, je-li způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky.

To, zda splňuje rozhodce zákonné předpoklady, musí garantovat každý rozhodce sám. Současně je třeba vycházet z toho, že každý rozhodce zná podmínky kladené zákonem na výkon jeho funkce. Pokud by rozhodce vykonával svou funkci a nesplňoval zákonné předpoklady, a přesto vykonával rozhodcovskou činnost, mohl by být odpovědný účastníkům řízení z titulu náhrady škody. K tomuto však bude v praxi docházet jen zřídka, jelikož pokud by nebyl rozhodce zletilý nebo neměl způsobilost k právním úkonům, tak by zpravidla neměl ani způsobilost deliktů.³⁷ Statut či jiné předpisy stálých rozhodčích soudů mohou stanovit pro rozhodce zapsané na jejich listině rozhodců i další předpoklady. Zároveň zápisem na svoji listinu rozhodců garantují stálé rozhodčí soudy i splnění podmínek stanovených zákonem. Pokud by rozhodce nesplňoval zákonné předpoklady, přicházela by v úvahu odpovědnost za škodu stálého rozhodčího soudu³⁸

Nedostatek způsobilosti rozhodce je zásadní vadou rozhodčího řízení. Tato skutečnost je sama o sobě důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu soudem dle § 31 písm. c) ZRŘ.

Výkon funkce rozhodce je neslučitelný s výkonem některých dalších profesí. Tato neslučitelnost není dána ZRŘ, ale některými dalšími zákony, které se týkají

³⁷ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 54

³⁸ tamtéž

výkonu některých dalších funkcí. Jedná se například o neslučitelnost s výkonem funkce státního zástupce, soudce či ústavního soudce.³⁹

5.2. Ustavení rozhodce

Základním předpokladem pro to, aby konkrétní fyzická osoba mohla být rozhodcem, je platná rozhodčí smlouva, v níž je tento rozhodce jmenován či jinak určen. Podle § 7 odst. 1 má rozhodčí smlouva zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak mají být osoby rozhodců a jejich počet určeny. Přičemž konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Jestliže rozhodčí smlouva takové ustanovení neobsahuje, jmenuje podle § 7 odst. 2 každá strana jednoho rozhodce a tito rozhodci pak zvolí předsedajícího rozhodce. Tento postup však neplatí ve všech případech. Nebude ho totiž možné uplatnit ve sporech, které mají více než dva účastníky. Podle tuzemské úpravy by se pak postupovalo dle § 9 ZRŘ, což sice eliminuje jednu z výhod rozhodčího řízení, a to sice možnost přímého ovlivnění složení rozhodčího senátu, ale zabrání to riziku případných paralelních sporů projednávaných se stejným předmětem před různými rozhodci, a tedy rizikem rozdílných výsledků, které není možné vyloučit.⁴⁰

Existuje tedy několik způsobů, jak mohou strany rozhodce určit. Buď přímo jmenovitě, nebo ustanovením v rozhodčí smlouvě o způsobu jeho určení, odkazem na statut stálého rozhodčího soudu a v případě, že se strany nedohodnou v rozhodčí smlouvě, tak se použije náhradní způsob určení v § 7 odst. 2 ZRŘ. Spor může být projednáván před jediným rozhodcem nebo před rozhodčím senátem, který musí mít vždy lichý počet členů.

§ 9 odst. 1 ZRŘ stanovuje pro stranu, která má jmenovat rozhodce, lhůtu 30 dní od doručení výzvy druhé strany. Stejná lhůta je stanovena i pro volbu předsedajícího rozhodce jmenovanými rozhodci. V případě, že není tato lhůta dodržena, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, a to na návrh jedné ze stran nebo jednoho z již jmenovaných rozhodců. Odstavec druhý téhož paragrafu pak myslí na situaci, kdy se již jmenovaný rozhodce své funkce vzdá nebo nemůže

³⁹ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 55

⁴⁰ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 74

činnost rozhodce vykonávat. V takovém případě jmenuje nového rozhodce soud na návrh jedné ze stran nebo rozhodce.

5.3. Přijetí funkce a vyloučení rozhodce

Samotné splnění zákonných požadavků na osobu rozhodce a jmenování nebo jiné určení osoby rozhodce stranami samo osobě nestačí k tomu, aby se určitá osoba stala rozhodcem. Je k tomu ještě zapotřebí, aby daná osoba s výkonem funkce rozhodce souhlasila. K tomu ZRŘ v § 5 odst. 1 až 3 stanoví, že nikdo není povinen přijmout funkci rozhodce. Pokud však tuto funkci přijme, je povinen vykonávat ji v souladu se ZRŘ. Přijetí funkce musí mít písemnou formu a rozhodce se pak může vzdát funkce jen ze závažných důvodů nebo se souhlasem stran.

Souhlasem s přijetím funkce na sebe rozhodce přebírá povinnosti, které pro něj mohou vyplývat nejen ze ZRŘ, ale rovněž procesních předpisů stálých rozhodčích soudů a v neposlední řadě i pravidel, která byla stanovena stranami v souladu s § 19 odst. 1 ZRŘ, podle nějž mají strany právo se dohodnout na postupu, kterým má být rozhodčí řízení vedeno.⁴¹ Mezi základní povinnosti, které na sebe takto rozhodce přebírá, patří povinnost rozhodnout, povinnost rozhodovat v souladu se zákonem, spravedlivě, nestranně a nepodjatě a povinnost mlčenlivosti.

Povinnost mlčenlivosti úzce souvisí s neveřejností rozhodčího řízení, která je považována za jednu z jeho výhod. Je zakotvena v § 6 ZRŘ, který v odstavci prvním ukládá rozhodcům povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděli v souvislosti s výkonem funkce rozhodce, pokud nebyli této povinnosti zproštěni. § 6 odst. 2 se věnuje zproštění povinnosti mlčenlivosti a říká, že: *„rozhodce mohou mlčenlivosti zprostit strany. Jestliže strany rozhodce mlčenlivosti nezprostí, rozhoduje o zproštění mlčenlivosti z vážných důvodů předseda okresního soudu, v jehož obvodu má rozhodce bydliště. Nemá-li rozhodce bydliště na území České republiky, rozhoduje předseda obvodního soudu pro Prahu 1.“* Ke zproštění této povinnosti je tak zapotřebí dohody stran a nedohodnou-li se na zproštění, musí rozhodovat soud. Zákon nikde nestanoví důvody, pro které může být rozhodce

⁴¹ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 53

povinnosti mlčenlivosti zproštěn a nechává tak čistě na stranách, z jakého důvodu rozhodce zproští této povinnosti. Mohou tak učinit i bez konkrétního důvodu.⁴²

Rozhodce na rozdíl od jiných alternativních řešení sporů musí vystupovat vždy jako nezávislý subjekt. Ten, kdo má být nebo byl jmenován či určen rozhodcem, je tak dle § 8 ZRŘ povinen oznámit veškeré okolnosti, jež by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen. V případě, že takové okolnosti vyjdou najevo v průběhu řízení, je již jmenovaný nebo určený rozhodce vyloučen (§ 11 ZRŘ), takový rozhodce je pak povinen se funkce rozhodce vzdát (§ 12 odst. 1 ZRŘ). Neučiní-li tak, mohou se strany dohodnout o postupu při vyloučení rozhodce nebo může kterákoliv ze stran podat návrh soudu na vyloučení (§ 12 odst. 2). Stálé rozhodčí soudy mohou mít postup vyloučení rozhodce stanoven v řádu rozhodčího soudu.⁴³

V určitých případech zanikne funkce rozhodce, aniž by došlo ke vzdání se funkce ze strany rozhodce nebo k dohodě stran o jeho vyloučení. K zániku funkce dochází bez dalšího z důvodu smrti rozhodce a dále z důvodu zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, neboť plná způsobilost k právním úkonům je zákonnou podmínkou výkonu funkce rozhodce.⁴⁴

⁴² Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 57

⁴³ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 190

⁴⁴ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 64

6. Stálé rozhodčí soudy

Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona, tedy zákonem (§ 13 odst. 1). Tím ovšem neztrácí stálý rozhodčí soud soukromoprávní charakter a nejedná se tak o orgán veřejné moci.⁴⁵ Ke zřízení stálého rozhodčího soudu je v souladu s § 13 odst. 1 ZRŘ třeba zákona (odlišného od ZRŘ), který může zřídit stálý rozhodčí soud přímo, nebo udělí konkrétní osobě oprávnění stálý rozhodčí soud zřídit.⁴⁶ Na problematiku zřizování stálých rozhodčích soudů existují však i opačné názory.⁴⁷ L. Lisse v jednom ze svých článků⁴⁸ uvádí, že: „*stálé rozhodčí soudy lze zřizovat na základě zákona a nemusí být zřízeny výlučně zákonem, jak nesprávně a v rozporu s normativním znění ust. § 13 z.r.ř. dovozuje aplikační praxe*“ Lze se přiklonit spíše k prvnímu názoru, a to i přes ne zcela šťastnou formulaci „na základě zákona“ v § 13 odst. 1 ZRŘ. Zákonodárce se nakonec rovněž přiklání k tomuto názoru, což je zřejmé z chystané novely rozhodčího zákona, o které bude pohovořeno v závěrečné kapitole, kdy zákonodárce mění tuto formulaci tak, že je k založení stálého rozhodčího soudu třeba jiného zákona.

Stálým rozhodčím soudům poskytuje ZRŘ v § 13 odst. 2 oprávnění vydávat své statuty a řády, které mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou vázat výběr na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády mohou rovněž určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců. Statuty a řády stálých rozhodčích soudů musí být uveřejňovány v Obchodním věstníku. Uveřejnění v obchodním věstníku má za cíl dostupnost informací o organizaci a průběhu řízení před ním a v neposlední řadě rovněž umožnění seznámení stran s těmito statuty a řády.⁴⁹

⁴⁵ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 100

⁴⁶ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 65 a dále například Trávníčková, S: Zřizování stálých rozhodčích Soudů v České [online zdroj]. 2.května 2008, dostupný z <http://www.epravo.cz/top/clanky/zrizovani-stalych-rozhodcich-soudu-v-%20ceske-republice-54315.html>

⁴⁷ Rozhodčí nález Rozhodčího soudu při IAL SE ze dne 28. února 2010, sp. zn. 44/2010

⁴⁸ Lisse, L.: Ještě jednou k postavení stálých rozhodčích soudů v České republice [online zdroj]. 27. dubna 2010, dostupný z <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/211-jeste-jednou-k-postaveni-stalych-rozhodcich-soudu-v-ceske-republice.html>

⁴⁹ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 68

Řízení vedená u stálých rozhodčích soudů se vyznačují určitými výhodami. Jednak strany nemusejí v rozhodčí smlouvě podrobně upravovat pravidla vedení sporu, neboť stálé rozhodčí soudy mají vlastní procesní předpisy. Dále mají strany v rámci tohoto řízení větší možnost přimět rozhodce k aktivní činnosti, a to prostřednictvím stálého rozhodčího soudu, který může neaktivního rozhodce i vyškrtnout ze seznamu rozhodců daného stálého rozhodčího soudu. Stálé rozhodčí soudy mají svůj vlastní administrativní aparát, což jim poskytuje zázemí k řádnému vedení rozhodčího řízení.⁵⁰

V současné době jsou v České republice tři stálé rozhodčí soudy. Jsou jimi Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s. a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze v Kladně. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je jediným stálým rozhodčím soudem se všeobecnou působností.

6.1. Stálé rozhodčí soudy vs. arbitrážní centra

Na tomto místě, kdy bylo pojednáno o rozhodčích smlouvách i o rozhodcích a stálých rozhodčích soudech, by bylo vhodné napsat několik řádků o aktuálním problému, o němž se v několika posledních měsících rozpoutala diskuze v odborných právních kruzích, a k němuž se vyjadřovaly i obecné soudy ve své judikatuře. Jedná se o situace v praxi poměrně hojně se vyskytující, kdy strany v rozhodčí smlouvě pro řízení ad hoc, tedy pro řízení, která nejsou vedena před stálým rozhodčím soudem, pouze odkazují na pravidla a seznamy rozhodců soukromých rozhodčích soudů bez dohody o určení rozhodce. Tyto soukromé soudy jsou nazývány jako „arbitrážní centra“. Jedná se o právnické osoby, které zajišťují průběh rozhodčího řízení a podporují činnost rozhodců.

Nejvíce onoho pověstného oleje do ohně nalil Vrchní soud v Praze svým usnesením z 28.5.2009 se sp.zn. 31 Cmo 496/2008, kterým poměrně zásadním způsobem vykročil odlišným směrem, než kam směřovala dosavadní judikatura

⁵⁰ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 102

obecných soudů včetně Nejvyššího soudu.⁵¹ Vrchní soud v Praze v tomto usnesení dochází k závěru, že: „pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona.“

Pro srovnání uveďme jedno z rozhodnutí Nejvyššího soudu vydané před tímto usnesením Vrchního soudu v Praze. V literatuře hojně zmiňované⁵² usnesení z 31.7.2008 se sp.zn. 32 Cdo 2282/2008, které říká, že: „Strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány vybraným rozhodcem žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem.“ Z konfrontace těchto dvou rozhodnutí je patrná názorová nejednotnost obecných soudů na tuto otázku.

Občanskoprávní a obchodněprávní kolegium následně v lednu 2010 zařadilo výše zmíněné usnesení Vrchního soudu v Praze do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, do tzv. zelené sbírky, kdy mu dalo přednost v konfrontaci právě s výše zmíněným usnesením Nejvyššího soudu a odklonilo se tak od svého dosavadního postoje.

Toto mělo za následek, že proti sobě stála dvě rozhodnutí s opačným názorem, což vedlo k nejednotné rozhodovací praxi nižších soudů.⁵³ Ústavní soud se v prosinci 2010⁵⁴ k obdobným změnám právního názoru Nejvyššího soudu vyjádřil následovně: „každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší

⁵¹ např. Usnesení Nejvyššího soudu se sp.zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31.7.2008, usnesení Nejvyššího soudu se sp.zn. 23 Cdo 5129/2007 ze dne 29.9.2009, nebo rozsudek Krajského soudu v Olomouci se sp.zn. 22 Cm 18/2001 ze dne 30.5.2001

⁵² např. Hrabánek, D.: K náležitostem rozhodčích smluv a činnosti soukromých „rozhodčích soudů“. Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 139

⁵³ Lisse, L., Kohout, M.: Judikatorní kolotoč v rozhodčím řízení aneb tady pomůže jen legislativní změna. 6. října 2011, dostupný z <http://www.epravo.cz/top/clanky/judikatorni-kolotoc-v-rozhodcim-rizeni-aneb-tady-pomuze-jen-legislativni-zmena-76838.html>

⁵⁴ Ústavní náleží sp.zn. III.ÚS 1275/10 ze dne 22.12.2010, zde převzato z <http://www.epravo.cz/top/clanky/judikatorni-kolotoc-v-rozhodcim-rizeni-aneb-tady-pomuze-jen-legislativni-zmena-76838.html>

soudní instance povolane i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování.“

Dne 11.5.2011 vydal Nejvyšší soud usnesení se sp.zn. 31 Cdo 1945/2010, kde se opět přiklání k názoru Vrchního soudu v Praze. Toto rozhodnutí se pak stalo podkladem pro Sjednocující stanovisko velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 12. května 2011, ve kterém Nejvyšší soud uvádí, že: *„Podle velkého senátu Nejvyššího soudu platí, že pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc (pro tento konkrétní případ), respektive konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti jen odkazuje na rozhodčí řád vydaný právníčkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona a to podle § 39 obč. zákona.*

Nebo-li pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zákona, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o zcela zřejmý a logický odvoditelný úmysl obcházet zákon a o nastavení podmínek vzbuzujících pochybnosti o nestranném a předvídatelném rozhodování. Nelze mít ani za to, že by se účastníci byli dohodli na tom, že by jejich případný spor řešil ad hoc rozhodce, neboť žádný takový rozhodce nebyl v rozhodčí smlouvě přímo uveden, tedy jasným a zákonu odpovídajícím způsobem nebyl stanoven způsob, jak by příslušný rozhodce měl být určen.“ Nejvyšší soud se v tomto stanovisku zároveň vyslovil, že tento jeho názor může změnit pouze rozhodnutím velkého senátu.

V mezidobí docházelo k diskuzím odborné veřejnosti, v nichž bylo možno rovněž nalézt protichůdné názory, tedy jak zastánců usnesení Vrchního soudu v Praze,⁵⁵ tak jeho odpůrce.⁵⁶

N. Rozehnalová a J. Havlíček⁵⁷ kvitují závěry Vrchního soudu v Praze, avšak neztotožňují se s odůvodněním, se kterým Vrchní soud v Praze přichází. Zejména pak nesouhlasí s názorem, že takové rozhodčí smlouvy jsou neplatné pro obcházení

⁵⁵ např. Pelikán, R.: Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k „právním názorům“. Bulletin advokacie, 2010, č. 9, str. 40

⁵⁶ např. Sokol, T.: Opět k (ne)platnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie, 2010, č. 6, str. 22

⁵⁷ Rozehnalová, N., Havlíček, J.: Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis...? Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 114

zákonu dle § 39 OZ. Podle nich tím není respektována autonomie vůle stran, jelikož strany projevíli vůli řešit své spory v rozhodčím řízení a ZRŘ nabízí náhradní postup v § 7 ZRŘ. Možné je využít § 3 a § 39 OZ pro rozpor s dobrými mravy. V případě vztahu nerovnosti mezi stranami je možno využít ochrany spotřebitele obsažené v § 56 OZ. Další cesty při hledání mohou směřovat k účelu a smyslu rozhodčího řízení a k nestrannosti rozhodce a vlivu obou stran na sestavení senátu či jmenování rozhodce. Oba autoři závěrem konstatují, že současná úprava není zcela vyhovující a doporučují přistoupit k patřičným legislativním úpravám.

Z. Valoušková⁵⁸ upozorňuje na vykonatelnost rozhodčích nálezů soukromých rozhodčích soudů, jejichž pravomoc byla založena rozhodčí doložkou, která byla uznána neplatnou z důvodu obcházení zákona. Uvádí, že převažuje názor, že rozhodčí nález vydaný soukromým rozhodčím soudem na základě těchto problematických doložek je považován za exekuční titul, dokud není soudem zrušen. Doporučuje tedy, aby dotčená strana podávala námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy již na počátku rozhodčího řízení, a to nejpozději při prvním úkonu v řízení týkající se věci samé a následně podala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem. V případě včasného neuplatnění námitky neplatnosti v rozhodčím řízení by totiž musel soud takový návrh zamítnout.

Naopak M.Šmerda⁵⁹ patří k odpůrcům názoru Vrchního soudu v Praze. Rovněž odmítá, že se jedná o obcházení zákona, a navíc je toho názoru, že rozhodčí smlouva má více vrstev. K platnosti rozhodčí smlouvy, tedy k ujednání stran o tom, že jejich spor bude projednáván v rozhodčím řízení, tak postačí dohoda o tom, že jejich majetkový spor bude rozhodnut jedním nebo více rozhodci anebo stálým rozhodčím soudem. Toto ujednání nazývá „základní vrstva“. Veškerá další ujednání v rozhodčí smlouvě už tvoří jakousi „nadstavbu“. Pokud se v průběhu řízení ad hoc ukáže nějaké ujednání v rozhodčí smlouvě neplatným (např. ujednání o určení rozhodce), ale tato „základní vrstva“ je v rozhodčí smlouvě obsažena, tak zůstává platnou a strany i přes neplatnost onoho ujednání platně sjednaly, že se jejich spor bude rozhodovat v rozhodčím řízení.

⁵⁸ Valoušková, Z.: O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie, 2010, č. 2010, str. 40

⁵⁹ Šmerda, M.: Zamyšlení nad jedním soudním rozhodnutím – nefér útok na rozhodčí řízení. Právní Fórum, 2010, č. 4, str. 176

P. Vrcha, soudce Nejvyššího soudu se k problému rovněž vyjádřil ve svém odlišném stanovisku⁶⁰ pro případ, že by předmětné usnesení Vrchního soudu v Praze bylo zveřejněno v tzv. zelené sbírce. Plně se ztotožňuje s původním názorem Nejvyššího soudu a nesouhlasí s jeho odklonem. V tomto stanovisku uvádí, že na rozhodčích doložkách, které odkazují na seznam rozhodců a pravidla soukromých rozhodčích soudů „nelze spatřovat nic závadného, ale naopak jde o jeden z mnoha v úvahu přicházejících projevů využití smluvní autonomie stran v rámci zajištění řešení případného sporu v rozhodčím řízení“ a dále pokračuje: „Ve skutečnosti, že např. obchodní společnost (pro rozhodce ad hoc plnící funkci jakéhosi servisního subjektu) vede seznam rozhodců, který je veřejně přístupný a z nějž můžou účastníci v rámci uzavíraných rozhodčích doložek buďto přímo určovat rozhodce ad hoc nebo se dohodnout na proceduře, podle které z takového seznamu (opět způsobem mezi účastníky dohodnutým) bude příslušný rozhodce v případě vzniku majetkového sporu určen tím kterým účastníkem či jiným sjednaným způsobem (např. losem, jiným subjektem), nelze spatřovat absolutně žádné obcházení zákona a rozhodčím řízení či jiného právního předpisu.“

Z výše uvedeného je patrné, že i přes sjednocující stanovisko velkého senátu Nejvyššího soudu budou i nadále existovat spory ohledně toho, jak na takové rozhodčí doložky nahlížet. Nicméně by toto stanovisko mělo zajistit alespoň sjednocení rozhodovací praxe.

Vládní návrh novely ZRŘ, který je nyní v legislativním procesu tuto situaci řeší, a to v souladu se sjednocujícím stanoviskem Nejvyššího soudu. Více v závěrečné kapitole.

⁶⁰ zde převzato z Vrcha, P.: K Problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. ASPI – Původní nebo upravené texty pro ASPI, 25.1.2010

7. Rozhodčí řízení

7.1. Zásady

Dříve než se dostaneme k samotnému průběhu rozhodčímu řízení, tak by bylo dobré si říci něco k zásadám, které rozhodčí řízení ovládají. Jedná se o tyto zásady:

a) Zásada dispoziční

Tato zásada se uplatňuje i v civilním řízení sporném. Základní vymezení této zásady podle o.s.ř. zůstává stejné, avšak strany mají širší rozsah možností disponovat s postupem řízení.⁶¹ Strany realizují své oprávnění disponovat řízením a předmětem řízení prostřednictvím dispozičních úkonů, mezi které patří zejména návrh na zahájení řízení, zpětvzetí a změna žaloby, uzavření smíru, vzájemný návrh a vzájemná žaloba. K těmto obvyklým dispozičním úkonům se v rozhodčím řízení přidává možnost volby mezi rozhodcem ad hoc a stálým rozhodčím soudem a rovněž možnost ovlivnit složení rozhodčího senátu či výběr osoby rozhodce. V ZRŘ jsou dispoziční oprávnění stran obsažené v § 17 a § 19.

b) Zásada projednací

Zásada projednací je v ZRŘ vyjádřena v § 19 odst. 2, podle něž postupují rozhodci v řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí. Navrhovat důkazy a tvrdit rozhodné skutečnosti je ovšem záležitostí stran a rozhodce pak při zjišťování skutkového stavu postupuje v součinnosti s nimi.

c) Zásada rovnosti

Strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění práv, jak říká § 18 ZRŘ, v němž je zásada rovnosti pro rozhodčí řízení zakotvena. I podle zmiňovaného § 19 odst. 2 musí rozhodce při zjišťování skutkového stavu mimo jiné poskytnout stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám.

⁶¹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 253

d) Zásada hospodárnosti a rychlosti

Dá se říci, že tato zásada do určité míry vyjadřuje účel a smysl rozhodčího řízení. Právě rychlost rozhodčího řízení je jednou z hlavních výhod rozhodčího řízení oproti řízení před obecnými soudy.

e) Zásada neveřejnosti

Oproti řízení podle o.s.ř. je v řízení rozhodčím uplatňována zásada neveřejnosti zakotvená v § 19 odst. 3 ZRŘ, podle něž je jednání vždy neveřejné. A. Bělohávek ve svém komentáři⁶² považuje s ohledem na dikci tohoto ustanovení každou odlišnou dohodu stran za neplatnou, byť připouští určité výjimky. Naproti tomu N. Rozehnalová ve své knize⁶³ uvádí, že zásada neveřejnosti je v dispozici stran. Neveřejnost jednání je rovněž považována za jednu z výhod rozhodčího řízení, kdy zabezpečuje uchování obchodního tajemství.⁶⁴

Ani rozhodčí nález není oproti soudnímu řízení vyhlášován veřejně. Často dokonce nebývá ani ústně vyhlášen a stranám je pouze doručeno jeho písemné vyhotovení.⁶⁵

f) Zásada ústnosti

Řízení před rozhodci je ústní, nedohodnou-li se strany jinak (§ 19 odst. 3). Tato zásada je již v dispozici stran.

Mezi další zásady, které jsou v rámci rozhodčího řízení uplatňovány, patří zásada volného hodnocení důkazů a zásada materiální pravdy a zásada neformálnosti.

7.2. Zahájení řízení

Rozhodčí řízení se dle § 14 odst. 1 ZRŘ zahajuje žalobou, a to sice dne, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo předsedajícímu rozhodci, je-li jmenován nebo určen. V případě, že není předsedající rozhodce určen, podává se

⁶² Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 160

⁶³ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 256

⁶⁴ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 256

⁶⁵ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 96

žaloba ke kterémukoliv rozhodci, který již byl určen nebo jmenován. Takový rozhodce nebo stálý rozhodčí soud jsou pak povinni na žalobu vyznačit datum dne, ve kterém mu byla žaloba doručena. Žaloba má tytéž účinky, jako kdyby byla v dané věci podána žaloba u obecného soudu.

Právní účinky podání žaloby nejsou souhrnně upraveny v ZRŘ, ale jsou roztroušeny do některých ustanovení tohoto zákona a dále je třeba přiměřeně použít o.s.ř. Mezi takové účinky patří povinnost rozhodce zkoumat procesní podmínky, povinnost provést přípravu projednání sporu a vést spor bez zbytečných průtahů, vznik možnosti podat námitku litispendence a stavění promlčecích a prekluzivních lhůt.

V souladu s § 15 odst. 1 ZRŘ jsou rozhodci oprávněni zkoumat svou pravomoc a dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, není jejich pravomoc dána, tak o tom rozhodnou ve formě usnesení. Strana může podle § 15 odst. 2 ZRŘ vznést námitku nedostatku pravomoci z důvodu neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy (nejde-li o neplatnost z toho důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít) nejpozději při prvním jednání ve věci samé.

Účinkům žaloby se taktéž věnuje § 16 ZRŘ, který hovoří o zachování jejich účinku ve vztahu k prekluzivní a promlčecí lhůtě takovýmto způsobem: „*Uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, nebo došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu a podá-li strana znovu u soudu nebo u jiného příslušného orgánu žalobu nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu, zůstávají účinky podané žaloby zachovány.*“ Toto ustanovení se omezuje však jen na území republiky a bude tak aplikováno pouze v případech, kdy bude k projednání a rozhodnutí sporu příslušný soud nebo jiný orgán v tuzemsku.⁶⁶

Místní příslušnost je dána § 17 ZRŘ, který stanoví, že se rozhodčí řízení koná v místě dohodnutém stranami. V případě, že není místo dohodnuto, koná se v místě určeném rozhodci s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran.

⁶⁶ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 133

7.3. Žaloba a její náležitosti

V ZRŘ nenalezneme konkrétní požadavky na náležitosti návrhu na zahájení rozhodčího řízení, tj. žaloby. Je důležité rozlišit, zda byla žaloba podána ke stálému rozhodčímu soudu nebo zda rozhodují rozhodci ad hoc. Stále rozhodčí soudy mají svá pravidla, která zpravidla stanovují i konkrétní náležitosti, jaké musí žaloba mít. Řád rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR vymezuje náležitosti žaloby v § 17. Dle odst. 1 musí být v žalobě označení stran včetně identifikačního čísla, je-li přiděleno, a rodná čísla stran – fyzických osob, jsou-li známa, adresy stran, nárok žalobce a jeho podpis. Dle odst. 2 téhož ustanovení má žaloba také obsahovat poukaz na založení pravomoci (příslušnost) Rozhodčího soudu, uvedení skutkových a právních okolností, na kterých žalobce zakládá své žalobní nároky, a poukaz na důkazní prostředky, jimiž lze tyto okolnosti prokázat, hodnotu předmětu sporu, doklad o zaplacení poplatku za rozhodčí řízení a jméno a příjmení rozhodce, kterého jmenuje žalobce, nebo žádost, aby rozhodce byl jmenován předsedou rozhodčího soudu. V případě žalob podávaných rozhodcům ad hoc je třeba v souladu s § 30 ZRŘ přiměřeně užít o.s.ř., v němž nalezneme stanovení náležitostí návrhu v § 79. Podle tohoto ustanovení musí návrh na zahájení řízení obsahovat obecné náležitosti dle § 42 odst. 4, tedy musí být patrné, kterému rozhodčímu soudu (rozhodci) je určen, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsán a datován. Kromě těchto obecných náležitostí stanoví § 79 o.s.ř. i další náležitosti, a to sice jména, příjmení a bydliště účastníků, popř. i rodná čísla (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů musí obsahovat též identifikační číslo právnické osoby a identifikační číslo fyzické osoby, která je podnikatelem, popřípadě další údaje potřebné k identifikaci.

7.4. Pravidla rozhodčího řízení

Pravidla rozhodčího řízení představují jednu ze základních problematik rozhodčího řízení. Podobně jako tomu bylo v jiných oblastech rozhodčího řízení, tak i určení toho, jakým způsobem se bude rozhodčí řízení vést, je především v rukou stran sporu. Předně jsou pravidla rozhodčího řízení dána dohodou stran, dalšími

prameny takových procesních pravidel je ZRŘ, statuty a řády stálého rozhodčího soudu, občanský soudní řád, a dále pravidla stanovená předsedou rozhodčího senátu či rozhodci.

Zákon opravňuje strany, aby se na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení, dohodly (§ 19 odst. 1 ZRŘ). Taková dohoda stran může být uzavřena před vznikem sporu, po jeho vzniku a dokonce i v průběhu již zahájeného rozhodčího řízení.⁶⁷ Vedle toho nabízí § 25 odst. 3 ZRŘ stranám ještě další možnost, a to sice výslovně pověřit rozhodce k tomu, aby rozhodoval spor podle zásad spravedlnosti, tzv. *ex aequo et bono*, čímž zbavují rozhodce vázanosti hmotným právem. Tento postup znamená především zobecnění skutkového stavu a vytvoření určitého pravidla pro správné a spravedlivé posouzení nároků uplatněných v rozhodčím řízení a následnou aplikaci tohoto pravidla pro zohlednění postavení stran a posouzení všech okolností daného případu. Na základě postupu *ex aequo et bono* je tak možné přiznat nárok i v případě, kdy by při rozhodování výlučně podle platného práva nebylo možné takový nárok přiznat.⁶⁸

ZRŘ obsahuje také některá pravidla postupu v rámci rozhodčího řízení. Některá z těchto pravidel jsou čistě podpůrného charakteru (např. § 9 odst. 2), jiná pak mohou být nahrazena statuty a řády stálých rozhodčích soudů (např. § 12 odst. 2 ZRŘ).⁶⁹ Především ale obsahuje ZRŘ základní zásady rozhodčího řízení a stanovuje některá pravidla, v nichž se právě tyto základní zásady odrážejí.

Jak již bylo řečeno výše, stálé rozhodčí soudy mohou vydávat své statuty a řády (§ 13 odst. 2 ZRŘ). Tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců a jejich počet, mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu, mohou určit způsob řízení způsob rozhodování a mohou upravovat i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců.

Přiměřená aplikace ustanovení občanského soudního řádu byla také rozebrána výše. Z toho je tedy zřejmé, že se na rozhodčí řízení přiměřeně aplikují i procesní pravidla obsažená v tomto předpisu. Některá ustanovení jsou potom z aplikace na

⁶⁷ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 98

⁶⁸ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 206

⁶⁹ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 100

rozhodčí řízení zcela vyloučena. Jedná se zejména o ustanovení upravující řádné a mimořádné opravné prostředky a věcnou a místní příslušnost.⁷⁰

A konečně mohou být otázky řízení rozhodnuty předsedajícím rozhodcem, jestliže k tomu byl zmocněn stranami nebo všemi rozhodci (§ 19 odst. 1). Rozhodci pak mohou v případě absence dohody stran vést rozhodčí řízení v souladu s § 19 odst. 2 ZRŘ.

7.5. Dokazování

Rozhodčí řízení probíhá, jak již bylo řečeno výše, před rozhodci ad hoc nebo před stálými rozhodčími soudy, tedy před soukromoprávními subjekty, které projednávají a rozhodují spor na základě dohody stran. Rozhodnutí přijatá v průběhu rozhodčího řízení (s výjimkou rozhodčího nálezů), tak mohou být závazná či vynutitelná jen vůči stranám rozhodčího řízení.⁷¹

Dokazování v rozhodčím řízení se vyznačuje dobrovolností důkazů a je tak jednou z oblastí rozhodčího řízení, kterou se významně liší od řízení před obecnými soudy. Vyplývá to z § 20 odst. 1 ZRŘ, který říká, že: *„Rozhodci mohou vyslyšet svědky, znalce a strany, jen když se k nim dobrovolně dostaví a poskytnou výpověď. Také jiné důkazy mohou provádět jen tehdy, jsou-li jim poskytnuty.“* To samozřejmě neznamená, že pokud není dobrovolně důkaz poskytnut nebo se dobrovolně svědek nedostaví k výpovědi, tak není možné toto nějakým způsobem vynutit. ZRŘ V § 20 odst. 2 pokračuje: *„Procesní úkony, které nemohou rozhodci sami provést, provede na jejich dožádání soud; soud je povinen dožádání vyhovět, nejde-li o procesní úkon podle zákona nepřipustný. Soud přitom učiní všechna rozhodnutí, která jsou k provedení dožádání potřebná.“* Příslušný k úkonům dle § 20 odst. 2 je okresní soud, v jehož obvodu má být požadovaný úkon proveden (§ 42 odst. 1). V případě, že má být takový úkon prováděn v cizině, je příslušný okresní soud, v jehož obvodu řízení probíhá (§ 42 odst. 2).

Dožádaný soud je povinen informovat rozhodce o tom, kdy a jak bude důkazy provádět. Provádění důkazů jsou oprávněni se účastnit účastníci rozhodčího řízení i

⁷⁰ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 103

⁷¹ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 164

rozhodci. Účastníci se však nemohou k důkazům vyjadřovat. Toto jejich právo je možné realizovat opět až v řízení před rozhodcem.⁷²

7.6. Předběžná opatření

Další oblastí rozhodčího řízení, kde je třeba součinnosti soudů podobně, jako tomu je u dokazování, jsou předběžná opatření. Předběžná opatření v rozhodčím řízení upravuje § 22 ZRŘ, a to následujícím způsobem: „*Ukáže-li se v průběhu rozhodčího řízení nebo i před jeho zahájením, že by mohl být ohrožen výkon rozhodčího nálezů, může soud na návrh kterékoli strany nařídit předběžné opatření.*“

Vydávání předběžných opatření soudem mimo jiné umožňuje, aby v rámci předběžných opatření mohly být ukládány povinnosti i třetím osobám, které nejsou a ani nebudou účastníky daného rozhodčího řízení.⁷³

Místní příslušnost soudu, na který se může kterákoliv ze stran obrátit s návrhem na vydání předběžného opatření, je dána § 43 ZRŘ. Místně příslušným soudem podle tohoto ustanovení je soud, v jehož obvodu se koná nebo konalo rozhodčí řízení. V případě, že by se rozhodčí řízení konalo v zahraničí, je místně příslušný soud, který by byl místně příslušný, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy. Řízení o vydání předběžného opatření před obecným soudem probíhá standardně podle § 75 a násl. o.s.ř.

7.7. Náklady řízení

Výraz náklady rozhodčího řízení v sobě skrývá několik dílčích složek. Jedná se o částky placené rozhodcům za rozhodnutí, náklady rozhodců, administrativní náklady instituce, náklady spojené s využitím znalců či expertů, náklady na provedení důkazů, náklady související s úkony obecných soudů v případech, kdy je nezbytné požádat o provedení úkonů, a přímé náklady stran samotných⁷⁴

⁷² Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 167

⁷³ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 112

⁷⁴ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 280

Jejich výše, doba, kdy se platí i jejich rozdělení mezi strany závisí na tom, zda se jedná o rozhodčí řízení ad hoc či institucionální, na dohodě stran a rozhodců, popřípadě na řádu stálého rozhodčího soudu.

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky obsahuje Pravidla o nákladech rozhodčího řízení jako přílohu u Řádu pro vnitrostátní spory i Řádu pro mezinárodní spory. Tyto obsahují rozdílné náklady rozhodčího řízení. Pravidla o nákladech rozhodčího řízení pro vnitrostátní spory rozlišují tyto náklady rozhodčího řízení:

a) poplatky rozhodčího řízení - poplatek se vypočítává z hodnoty sporu a žalobce je povinen jej uhradit při podání žaloby. Zvláště se pak určuje poplatek za urychlené řízení a poplatek při žalobě navzájem, popř. při námitce započtení.

b) zvláštní náklady vznikající Rozhodčímu soudu – jedná se o náklady spojené s prováděním důkazů, službami překladatelů či tlumočnicků apod.

c) vlastní výlohy stran – strany nesou zpravidla výlohy, které jim vznikly, samy. Soud však může v rozhodčím nálezu či usnesení o zastavení řízení přiznat náhradu jejich výloh. Zpravidla půjde o stranu, která bude ve sporu úspěšná.

7.8. Rozhodčí řízení ve spotřebitelských věcech

Nyní je na místě se zaměřit na další z diskutovaných problematik rozhodčího řízení, kterou je ochrana spotřebitele v rozhodčím řízení. Úpravu ochrany spotřebitele v ZRR nenajdeme a je proto třeba hledat jinde.

Prvním právním předpisem, který je vhodné zmínit, je Směrnice č. 93/13/ES o nepřiměřených podmínkách (zneužívajících klauzulích) ve spotřebitelských smlouvách, která byla schválena již v roce 1993. Ta obsahuje v čl. 3 odst. 1 definici nepřiměřené podmínky (zneužívající klauzule). Tato definice je založena na třech prvcích, a to sice klauzuli individuálně neprojednané, principu dobré víry a nerovnováhy mezi právy a povinnostmi.⁷⁵ V českém překladu je však princip dobré víry nahrazen požadavkem přiměřenosti a navíc ostatní jazykové překlady hovoří o zneužívajících klauzulích, ustanoveních či ujednáních a nikoliv o nepřiměřených podmínkách, jako je tomu v českém překladu této směrnice.⁷⁶ Druhý odstavec čl. 3

⁷⁵ Pelikánová, I.: České právo, Evropa a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, str. 17

⁷⁶ tamtéž

potom přibližuje, co je myšleno onou individuálně neprojednanou podmínkou (klausulí). Rozumí se jí taková podmínka (klausule), která byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky (klausule) zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou. Čl. 3 odst. 3 odkazuje na přílohu Směrnice, kde je obsažen výčet příkladů nepřiměřených podmínek (zneužívajících klausulí). Jedná se o výčet demonstrativní. V tomto výčtu nalezneme pod písmenem q), že se za nepřiměřenou podmínku (zneužívající klausuli) považuje mimo jiné také: „zbavení spotřebitele možnosti podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na něž se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva...“

Ochrana spotřebitele je v České republice obsažena především v § 51 a násl. zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (OZ), kam byla směrnice transponována. Nás bude zajímat především § 56. Ten hovoří o nepřípustném ujednání spotřebitelské smlouvě a definuje ho v prvním odstavci.⁷⁷ Z oněch tří konstrukčních prvků, ze kterých vychází směrnice č. 93/13/ES, však chybí individuální neprojednanost ujednání. § 56 odst. 3 obsahuje rovněž demonstrativní výčet ujednání, která mají být považována za nepřípustná. Chybí zde ovšem ujednání, které je ve směrnici uvedeno pod písm. q). Je tedy zřejmé, že transpozice směrnice č. 93/13/ES neproběhla zcela dokonale.

K otázce rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách se nejednou vyjadřoval rovněž i Soudní Dvůr EU. Ten došel v jednom ze svých rozhodnutí⁷⁸ k závěru, že směrnice č. 93/13/ES vyžaduje, aby: „vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, posoudil neplatnost rozhodčí dohody a zrušil tento nálezh v důsledku toho, že uvedená dohoda obsahuje zneužívající klausuli, i když spotřebitel neplatnost rozhodčí dohody uplatnil nikoli v rámci rozhodčího řízení, ale pouze v rámci žaloby na neplatnost.“ Z tohoto rozsudku Soudního dvora EU lze tedy dovodit, že národní soud může v rámci řízení o neplatnosti rozhodčího nálezu z úřední povinnosti prohlásit rozhodčí smlouvu za neplatnou, a to i v případě, že účastník neuplatnil námitku její neplatnosti

⁷⁷ § 56 odst. 1 OZ: „Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“

⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora EU se sp.zn. C-168/05 ze dne 26.10.2006 (Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL)

v rozhodčím řízení. Z judikatury Soudního dvora EU⁷⁹ také vyplývá, že národní soud je povinen z úřední povinnosti zkoumat, zda se jedná o zneužívající klauzuli (nepřiměřenou podmínku), i v rámci výkonu rozhodčího nálezu.

I. Pelikánová⁸⁰ podrobila české soudy kritice za nerespektování evropského práva. Naproti tomu L. Lisse⁸¹ považuje směrnici č. 93/13/ES za doprovodný argument, který může být použit v „terciární argumentační rovině“ a stejně tak k němu podle jeho názoru nemusí být přistoupeno vůbec. Domnívá se, že rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách nemůže být považována za neplatnou automaticky a je třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti. Za odůvodnění neplatnosti rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách nepovažuje ani judikaturu soudního dvora EU, neboť není na území České republiky přímo závazná. V jiném svém článku⁸² se vyjadřuje k termínu „rozhodčí soud, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů“ použitému v příloze Směrnice č. 93/13/ES v písm. q). Za takový rozhodčí soud nepovažuje stále rozhodčí soudy a rozhodce ad hoc za předpokladu, že nerozhodují dle zásad spravedlnosti.

J. Horská a J. Burian na závěr své stati⁸³ shrnují, že institut rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách je nutné považovat za porušení požadavků na ochranu spotřebitele, vyplývajících zejména z ustanovení § 56 odst. 1 OZ, přičemž tuto skutečnost jsou soudy povinny zjišťovat i bez návrhu, a v souladu s judikaturou Soudního Dvora EU, ve všech fázích řízení, tedy i v řízení exekučním. D. Slováček⁸⁴ považuje každou rozhodčí doložku umístěnou ve formuláři smlouvy či ve formuláři obchodních podmínek, které jsou součástí smlouvy za nekalé ujednání ve smyslu § 56 odst. 1. Značnou nerovnováhu v právech a povinnostech pak spatřuje v nepřiměřeném vyloučení základního práva na soudní ochranu.

⁷⁹ Rozsudek Soudního dvora EU se sp.zn. C-40/08 ze dne 6.10.2009 (Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira)

⁸⁰ Pelikánová, I.: České právo, Evropa a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, str. 17

⁸¹ Lisse, L.: Rozhodování spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení de lege ferenda. 17.1.2011, dostupný z: http://www.elaw.cz/obcanske-pravo/356-rozhodovani-spotrebitelskych-sporu-v-rozhodcim-rizeni-de-lege-ferenda.html#_ftn1

⁸² Lisse, L.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách a judikatura ESD. Právní Fórum, 2010, č. 12 str. 581

⁸³ Horská, J., Burian, J.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách ve světle aktuální judikatury českých soudů a ESD. Bulletin advokacie, 2010, č. 4, str. 22

⁸⁴ Slováček, D.: Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie, 2009 č. 7, str. 46

Z. Nový⁸⁵ se zamýšlí nad situací, kdy by došlo k zákazu uzavírání doložek, což by mělo za následek nárůstu množství nevyřešených případů. Řešení spatřuje v dánském či španělském modelu, kdy jsou spory rozhodovány panely složenými ze zástupců podnikatelů a spotřebitelů a třetí neutrální osobou, popř. ve finančním arbitrovi či dosavadním mechanismu mimosoudního řešení sporů zavedeného Ministerstvem průmyslu a obchodu.

K otázce rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách se ve své recentní judikatuře⁸⁶ vyjádřil rovněž Ústavní soud, který posuzoval přípustnost rozhodčí doložky ve spotřebitelské smlouvě, jež zmocňovala rozhodce, aby rozhodoval pouze dle zásad spravedlnosti. Ústavní soud dospěl k závěru, že taková rozhodčí doložka je nepřípustná, neboť situace, kdy má rozhodovat rozhodce, jenž není určen transparentním způsobem, pouze podle zásad spravedlnosti a současně je spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k obecnému soudu, znamená ve svém důsledku porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Na závěr svého rozhodnutí Ústavní soud konstatuje: *„Lze tedy uzavřít, že ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě lze z ústavněprávního hlediska připustit pouze za předpokladu, že podmínky ustavení rozhodce a dohodnuté podmínky procesního charakteru budou účastníkům řízení garantovat rovné zacházení, což ve vztahu spotřebitel - podnikatel znamená zvýšenou ochranu slabší strany, tj. spotřebitele a že dohodnutá procesní pravidla budou garantovat spravedlivé řízení, včetně možnosti přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, jak to umožňuje platný zákon o rozhodčím řízení.“*

K posílení ochrany spotřebitele v rozhodčím řízení by mělo dojít, pokud bude schválen vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, kterému je věnována závěrečná kapitola této práce.

⁸⁵ Nový, Z. Spotřebitelské úvěry a rozhodčí řízení. Jurisprudence, Praha, Wolters Kluwer, Praha, 2010, č.7, str. 22

⁸⁶ Nález ÚS se sp.zn. II.ÚS 2164/10 ze dne 1.11.2011

8. Rozhodnutí

8.1. Forma a náležitosti

Rozhodčí řízení může být, jak vyplývá z § 23 ZRŘ, skončeno vydáním:

- a) rozhodčího nálezu, nebo
- b) usnesení v případech, kdy se nevydává rozhodčí nález

8.1.1. Usnesení

Usnesení vydávaná v rámci rozhodčího řízení se mohou dělit na usnesení, kterými se pouze upravuje řízení a řeší procesní otázky, a usnesení, kterými se končí rozhodčí řízení.⁸⁷ V souladu s § 23 ZRŘ musí být usnesení podepsáno, odůvodněno a doručeno jako rozhodčí nález. Usnesení je vydáváno v případech, ve kterých není rozhodováno ve věci samé nebo rozhodováno o uložení jakékoliv povinnosti některému z účastníků.⁸⁸

8.1.2. Rozhodčí nález

Definici rozhodčího nálezu v ZRŘ nenalezneme. Pro tento účel bývá často uváděna definice V. Sedláčka,⁸⁹ která mimo jiné říká, že rozhodčí nález je písemné, konečné rozhodnutí, vydané řádně ustavenými rozhodci ve věci samé a dále, že má toto rozhodnutí účinky pravomocného soudního rozhodnutí.

Kromě písemného vyhotovení musí být rozhodčí nález usnesen většinou rozhodců (§ 25 odst. 1). Ta se vypočítává z celkového počtu rozhodců. Právě potřeba určení většiny rozhodců je důvodem, proč musí být počet rozhodců vždy lichý a podepsán alespoň většinou rozhodců. Není tedy nutné, aby byl rozhodčí nález podepsán všemi rozhodci. To zejména proto, aby rozhodci, kteří nesouhlasí, nemuseli rozhodčí nález podepsat. Mohou být však dány i jiné důvody jako dlouhodobá nepřítomnost, nemoc či smrt rozhodce před skončením rozhodčího řízení.

⁸⁷ Klein., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 113

⁸⁸ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 180

⁸⁹ Sedláček, V. Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě. Praha, 1982, s. 74, zde převzato z Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 269

Výroková část rozhodčího nároku musí být určitá a musí obsahovat rozhodnutí o veškerých uplatněných nárocích. Rozhodčí nález musí obsahovat též odůvodnění, pokud se strany nedohodly jinak (§ 25 odst. 2). To platí i pro smír uzavřený ve formě rozhodčího nálezu podle § 24 odst. 2 ZRŘ. Pro určení obsahu rozhodčího řízení, je možno přiměřeně použít § 157 odst. 2 o.s.ř.⁹⁰ S ohledem na povahu rozhodčího nálezu jako exekučního titulu musí rozhodčí nález rovněž obsahovat v úvodní části označení, že se jedná o rozhodčí nález, přesné označení stran a rozhodců (příp. rozhodčího soudu), jména a adresy dalších účastníků řízení, místo a datum vydání rozhodčího nálezu, předmět sporu a vylíčení okolností sporu.⁹¹ Již zmíněné podpisy jsou pak na konci rozhodčího nálezu.

Případné chyby v psaní nebo počtech a jiné zřejmé nesprávnosti, které se vyskytnou v rozhodčím nálezu, opraví v souladu s § 26 ZRŘ rozhodci nebo stálý rozhodčí soud kdykoliv na žádost kterékoliv ze stran. O opravě takové chyby je rozhodnuto formou usnesení, které musí být podepsáno a doručeno stejně jako rozhodčí nález.

V literatuře bývá rozlišováno několik druhů rozhodčích nálezů. Vhodné by bylo zmínit alespoň některé z nich. Známe konečný, mezitímní, částečný a doplňující rozhodčí nález.

a) Konečný rozhodčí nález - bývá označován jako základní rozhodčí nález, kterým je konečně rozhodnuto o všech uplatňovaných nárocích. Toto vymezení považuje N. Rozehnalová⁹² za nepřesné a rozlišuje ještě tzv. celkový rozhodčí nález. Konečným nálezem může být i částečný nález, a to v tom, že se v něm konečně rozhoduje o části výroku. Celkovým rozhodčím nálezem se pak konečně rozhoduje vždy o všech uplatněných nárocích.

b) Částečný rozhodčí nález – tím je rozhodováno o části nároku či některém z několika nároků. Jeho vydáním nezaniká mandát rozhodců ani nezaniká rozhodčí smlouva. Naopak pokračují v řízení a rozhodují o dalších nárocích.⁹³

c) Mezitímní rozhodčí nález – ten je vydáván v případě, že je pro rozhodce i strany účelné vyřešit nejprve otázku, zda je uplatněný nárok vůbec opodstatněný.

⁹⁰ Rozsudek NS se sp.zn 32 Odo 1528/2005 ze dne 25.4.2007

⁹¹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 271

⁹² Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 270

⁹³ Růžička, K.: Mezitímní a částečný rozhodčí nález. Právní Fórum, 2008, č. 153

Zpravidla když není mezi stranami jisté, zda uplatněný nárok existuje.⁹⁴

d) Doplňující rozhodčí nález je vydáván k doplnění části výroku rozhodčího nálezu. Doplňující rozhodčí nález je upraven v § 38 Řádu rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Vydání takového rozhodčího nálezu je podmíněno návrhem strany. Rozhodci tak nemohou vydat doplňující rozhodčí nález z vlastní iniciativy, a to ani v případě, když zjistí, že o nějakém z nároků nerozhodli.⁹⁵

e) Přezkumný rozhodčí nález je vydáván v případě, že si strany dohodnou v rozhodčí smlouvě možnost přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci k žádosti jedné ze stran.

8.2. Smír

Možnost vyřešit spor uzavřením smíru je jednou ze základních podmínek projednání a rozhodnutí věci v rozhodčím řízení. Se smírem se však můžeme setkat i v rozhodčím řízení samotném.

Podle § 24 odst. 1 ZRŘ působí rozhodci během řízení na strany, aby se dohodly na smírném vyřešení sporu. Toto působení rozhodců však nespočívá v tom, že stranám naznačí jakýkoliv, byť předběžný, právní názor na věc, neboť by tím mohlo být porušeno rovné postavení stran ve smyslu § 19 odst. 2 ZRŘ.⁹⁶ Takové smírné řešení pak probíhá tak, že strany uzavřou novou dohodu a žalující strana vezme svou žalobu zpět. Rozhodci potom rozhodnou usnesením o zastavení rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení tedy skončí, aniž by byl vydán exekuční titul.⁹⁷

Na žádost stran však lze smír vydat ve formě rozhodčího nálezu (§ 24 odst. 2 ZRŘ). Rozhodci při vydání takového rozhodčího nálezu neschvalují smír tak, jak je tomu v případě řízení před obecnými soudy podle § 99 odst. 2 OSŘ, ale vydávají rozhodčí nález, který ve svém výroku „kopíruje“ dohodu stran o meritu sporu.⁹⁸ Slovo „lze“ v § 24 odst. 2 by mohlo indikovat, že to, zda rozhodci vydají rozhodčí nález na základě návrhu stran, je plně v dispozici rozhodců. To by ovšem mohlo odporovat samotné podstatě a smyslu rozhodčího řízení, a tak rozhodci mohou

⁹⁴ Růžička, K.: Mezitímní a částečný rozhodčí nález. Právní Fórum, 2008, č. 153

⁹⁵ Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Dobříá voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003, str. 144

⁹⁶ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 191

⁹⁷ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 276

⁹⁸ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 193

odepřít vydání takového rozhodčího nálezu, jen pokud mají pochybnosti o dohodě stran či způsobu jejího dosažení (např. z důvodu tísně jedné ze stran).⁹⁹

8.3. Přezkum rozhodčího nálezu v rámci rozhodčího řízení

Jedním z charakteristických rysů a výhod rozhodčího řízení je jeho jednoinstančnost, tj. absence možnosti podat opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu. To však neplatí absolutně. Důvodem je § 27 ZRŘ, který umožňuje, aby se strany v rozhodčí smlouvě dohodly, že rozhodčí nález může být na žádost některé z nich nebo obou přezkoumán jinými rozhodci.

Smyslem přezkumu podle § 27 ZRŘ je poskytnout stranám prostředek, kterým může být rozhodčí nález přezkoumán i z věcného hlediska, a zabránit tak situaci, kdy strany nebudou moci dosáhnout nápravy věcně zcela zjevně nesprávného (ale procesně bezvadného) rozhodčího nálezu.¹⁰⁰ Soudní přezkum totiž přezkum ve věci samé neumožňuje. V rámci přezkumu jinými rozhodci však lze přezkoumat pouze rozhodčí nález a ne jiné formy rozhodnutí, tj. usnesení.

§ 27 ZRŘ dále stanoví, že žádost o přezkoumání musí být zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání doručen rozhodčí nález, nedohodnou-li se strany v rozhodčí smlouvě jinak. Vhodné bude ve stejné lhůtě, která je stanovena nebo dohodnuta v rozhodčí smlouvě pro podání žádosti o přezkum rozhodčího nálezu jinými rozhodci, informovat rovněž rozhodce, kteří o věci původně rozhodovali.¹⁰¹ Tato lhůta je lhůtou propadnou, kdy v případě jejího uplynutí ztrácí dotčený účastník své právo, a lhůtou procesní, takže není třeba, aby byla poslední den lhůty druhé straně žádost o přezkoumání jinými rozhodci doručena.¹⁰²

Rozhodci, kteří přezkoumávají takto napadený rozhodčí nález, mohou návrh na přezkum ve formě rozhodčího nálezu zamítnout, jestliže jej neshledají důvodným, nebo mohou takový rozhodčí nález změnit.

⁹⁹ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 277

¹⁰⁰ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 127

¹⁰¹ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 214

¹⁰² Pohl, T.: K problematice přezkoumání rozhodčích nálezů soudem. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 158

8.4. Právní moc a vykonatelnost

Právní moc a vykonatelnost rozhodčího nálezu je upravena v § 28 ZRŘ. Zejména pak v druhém odstavci tohoto ustanovení, který říká: „*Rozhodčí nález, který nelze přezkoumat podle § 27, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání podle § 27, nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.*“

Je tedy třeba rozlišovat situace, kdy byla v rozhodčí smlouvě sjednána možnost podat návrh na přezkum rozhodčího nálezu jinými rozhodci, a kdy nikoliv. V případě, že tato možnost sjednána nebyla, tak se stává rozhodčí nález pravomocným dnem doručení rozhodčího nálezu. Jestliže však byla tato možnost sjednána, pak nabývá rozhodčí nález právní moci až poté, co marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkum nebo doručení rozhodnutí rozhodců, kteří jej přezkoumávali.

Vykonatelným se rozhodčí nález stává poté, co nabude právní moci. Přestože je v zákoně použita formulace „soudně vykonatelný“ (§ 27 odst. 2 ZRŘ), je rozhodčí nález vykonatelný jak v souladu s § a 251 a násl. o.s.ř., tak i v souladu se zákonem číslo 120/2001 Sb. (exekučním řádem).¹⁰³ Doručené a pravomocné rozhodčí nálezy je třeba opatřit doložkou o právní moci (§ 28 odst. 1 ZRŘ).

ZRŘ stanovuje v § 29 povinnost úschovy rozhodčích nálezů a její pravidla. Podle tohoto ustanovení jsou stálé rozhodčí soudy povinny po dobu 20 let od právní moci rozhodčího nálezu uschovat rozhodčí nález opatřený doložkou o právní moci. Totéž platí i pro všechny listiny prokazující průběh rozhodčího řízení. V případě řízení ad hoc jsou rozhodci povinni do 30 dnů od právní moci rozhodčího nálezu předat do úschovy okresnímu soudu, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán, rozhodčí nález opatřený doložkou právní moci a stejně tak opět i listiny prokazující průběh rozhodčího řízení. Rozhodčí nálezy vydané v zahraničí se do úschovy nepředávají. Pokud je ve věci vydán mezitímní či částečný rozhodčí nález, běží lhůty uvedené v § 29 od právní moci konečného rozhodčího nálezu. Naopak pokud je ve věci vydán doplňující rozhodčí nález, běží tyto lhůty od právní moci doplňujícího rozhodčího nálezu.

¹⁰³ Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 221

8.5. Zrušení rozhodčího nálezu soudem

Institut zrušení rozhodčího nálezu soudem spočívá v oprávnění obecných soudů na žádost některé ze stran přezkoumat soulad rozhodčího nálezu se zákonem a v případě, že je shledán rozpor s některými základními pravidly rozhodčího řízení, tento rozhodčí nález zrušit.¹⁰⁴

Institut zrušení rozhodčího nálezu soudem je upraven v § 31 až § 35 ZRŘ. Klíčovým je § 31 ZRŘ, ve kterém je obsažen pod písmeny a) až g) taxativní výčet důvodů, pro které lze rozhodčí nález zrušit. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem z těchto důvodů musí být dle § 32 odst. 1 ZRŘ podán ve lhůtě tři měsíců ode dne doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení nálezu domáhá. Takový návrh nemá podle § 32 odst. 2 ZRŘ odkladný účinek. Soud však může na žádost povinného výkon rozhodčího nálezu odložit, jestliže by mu neprodleným výkonem hrozila vážná újma.

Nejvyšší soud konstatoval,¹⁰⁵ že výrok obecného soudu, jímž rozhoduje o zrušení rozhodčího nálezu, musí, i když mu zákon tuto povinnost neukládá, obsahovat důvod, pro který byl rozhodčí nález zrušen, a stejně tak i zda rozhodčí smlouva zůstává v platnosti, či zda k návrhu stran bude soud v jednání ve věci samé pokračovat. Neuvedení těchto skutečností ve výroku nezpůsobuje podle názoru Nejvyššího soudu nesprávnost takového rozhodnutí, ale může mít vliv na dovolací řízení.

Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem je možno podat z níže uvedených důvodů:

a) Rozhodčí nález byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu - v tomto případě rozhoduje soud o zrušení rozhodčího nálezu z úřední povinnosti. § 31 písm. a) směřuje proti nálezům, které jsou vydány ve věcech, které nemohou být projednávány a řešeny v rozhodčím řízení. Půjde o tzv. spory nearbitrabilní, tedy spory, které nesplňují všechny podmínky arbitrability, o kterých bylo pojednáno v kapitole 3. této práce. Pokud soud zruší rozhodčí nález z tohoto důvodu, tak věc nemůže být po tomto zrušení projednána v novém rozhodčím řízení.

¹⁰⁴ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 129

¹⁰⁵ Rozsudek NS ze dne 19.12.2007 se sp.zn. 29 Odo 1222/2005, zde převzato z Kordač, Z.: Přehled rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vztahující se k problematice rozhodčího řízení s komentářem (za období leden 2007 – únor 2008). Bulletin Advokacie, 2008, č. 6, str.43

b) Rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje - tento důvod v sobě skrývá tři možnosti, kdy je možno se zrušení u soudu domáhat.

První z nich je případ, kdy je rozhodčí smlouva neplatná z jiných důvodů než je nedostatek arbitrability. Taková neplatnost může nastat např. při nedodržení písemné formy, která je stanovena v § 3 odst. 1 ZRŘ, nebo v případě nedostatku zmocnění osoby, která jej uzavřela.

Druhým důvodem je zrušení rozhodčí doložky. K tomu může dojít různými právem dovolenými způsoby, především se bude jednat o dohodu smluvních stran, jednostranný právní úkon jednoho z účastníků smluvního vztahu (tj. odstoupení či výpověď) nebo zrušení soudem či jiným orgánem.¹⁰⁶

Třetí variantou je, že se rozhodčí smlouva na dohodnutou věc nevztahuje. Rozhodčí smlouva se dle § 2 odst. 4 ZRŘ vztahuje na jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související.

Z důvodu uvedeného v § 31 písm. b) nerozhoduje soud o zrušení z úřední povinnosti, ale zkoumá, zda navrhovatel tento důvod uplatnil, ještě než začal ve věci jednat. Neučinil-li tak, musí soud návrh na zrušení zamítnout (§ 33 ZRŘ).

c) Věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem - způsobilost rozhodce, určení a jmenování rozhodce, přijetí a vzdání se funkce rozhodce či jeho vyloučení, to vše bylo již probráno v kapitole 5. K tomu to důvodu uvedenému v ZRŘ v § 31 písm. c) je třeba ještě zmínit, že osoba rozhodce zásadním způsobem ovlivňuje průběh rozhodčího řízení a stejně tak i jeho případný výsledek, tj. rozhodnutí. Pro zrušení rozhodčího nálezu tak postačí, účastnil-li se rozhodce, o kterém výše zmíněné ustanovení hovoří, kterékoli fáze rozhodčího řízení a je lhostejné, zda hlasoval pro napadený rozhodčí nález či nikoliv.¹⁰⁷ Navrhovatel je povinen uplatnit námitku týkající se osoby rozhodce dříve, než se začne ve věci samé jednat, jinak obecný soud musí dle § 33 ZRŘ žádost na zrušení rozhodčího nálezu zamítnout.

¹⁰⁶ Pohl, T.: K problematice přezkoumání rozhodčích nálezů soudem. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 158

¹⁰⁷ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 135

d) Rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců - z logiky věci vyplývá, že důvod v § písm. d) se bude týkat pouze takových rozhodčích řízení, kde rozhoduje více rozhodců, tj. minimálně tříčlenný senát. To, že bylo rozhodnuto většinou rozhodců, je osvědčováno ve smyslu § 25 odst. 1 podpisy alespoň většiny rozhodců.

e) Straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat - rozhodčí řízení, jak již bylo rozebráno výše, je stejně jako sporné řízení před obecnými soudy ovládáno zásadou kontradiktornosti a zásadou projednací. A vzhledem k jednoinstančnosti rozhodčího řízení je mimořádně důležité, aby strany měly v celém průběhu řízení skutečnou příležitost hájit svá práva. Požadavek poskytnout stranám možnost účastnit se projednání věci v sobě zahrnuje celou řadu forem. Jednak se jedná o povinnost rozhodců zajistit straně, která neovládá jazyk řízení tlumočnicka.¹⁰⁸ Dále půjde o prokazatelné doručování písemností stranám s dostatečným předstihem na přípravu a možnost vyjadřovat se k návrhům protistrany a navrhovaným důkazům. V neposlední řadě půjde rovněž o možnost důkazy navrhopat. Navržené důkazy musí být následně rozhodci provedeny nebo musí být rozhodnuto, že se jako důkazy nepřipouštějí. Žádný navržený důkaz by tak neměl být rozhodci ignorován.¹⁰⁹

f) Rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému - stejně jako v řízení před soudem není možné, aby soudci přisoudili více, než je požadováno v žalobním návrhu, i rozhodci jsou v tomto směru vázáni žalobním petitem, kdy nemohou jít nad jeho rámeček. Mohou však přisoudit méně. Otázkou je, zda je možno v rozhodčím řízení přiměřeně použít § 153 odst. 2 o.s.ř., podle kterého je možné přisoudit více, než čeho se účastníci domáhají, a to v případě, že z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. Podle názoru T. Pohla¹¹⁰ lze toto ustanovení použít i v rozhodčím řízení na majetkové spory, které nejsou zákonem přímo vyloučeny z pravomoci rozhodce a rozhodčího řízení. Důvodem ke

¹⁰⁸ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 137

¹⁰⁹ Pohl, T.: K problematice přezkoumání rozhodčích nálezů soudem. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 158

¹¹⁰ Pohl, T.: K problematice přezkoumání rozhodčích nálezů soudem. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 158

zrušení naopak nebude, pokud bude přiznáno plnění požadované, ale ve lhůtě kratší, než jaká byla navržena v žalobě. To za předpokladu, že nepůjde o rozdíl markantní.¹¹¹

Otázku nedovolenosti a nemožnosti plnění, ke kterému je strana odsouzena, je nutno posuzovat dle českého právního řádu bez ohledu na rozhodné hmotné právo.¹¹²

g) Jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení - důvody, pro které lze žádat o obnovu řízení, nalezneme v § 228 o.s.ř. odst. 1 písm. a) a b). Jde o případy:

– jsou-li tu skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník bez své viny nemohl použít v původním řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek uvedených v § 205a a § 211a též před odvolacím soudem, pokud pro něho mohou přivodit příznivější rozhodnutí ve věci.

– lze-li provést důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek uvedených v § 205a a § 211a též před odvolacím soudem, pokud pro něho mohou přivodit příznivější rozhodnutí ve věci.

Pro podání žádosti na zrušení rozhodčího nálezu soudem z důvodu v § 31 písm. g) nebude použita lhůta k podání žaloby na obnovu řízení, tj. 3 měsíce, od doby, kdy se účastník o důvody obnovy dozvěděl. Použije se tříměsíční lhůta stanovená § 32 odst. 1, která začíná plynout již od doručení rozhodčího nálezu. Z toho vyplývá, že dozví-li se účastník o důvodu obnovy po uplynutí tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu, nebude už možné návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem podat.

Další postup po zrušení rozhodčího nálezu soudem je stanoven § 34 ZRŘ, kdy existují v zásadě dvě možnosti. V případě zrušení rozhodčího nálezu z důvodů uvedených v § 31 pod písm. a) a b) může soud na návrh jedné ze stran pokračovat v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodnout (§ 34 odst. 1). Dochází tak k zahájení zcela nového řízení, kdy k zachování hmotněprávních účinků, jak o nich hovoří § 16 ZRŘ, je nutno, aby byl návrh na projednání a rozhodnutí věci samé soudem podán ve

¹¹¹ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 243

¹¹² Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 138

třicetidenní lhůtě, která běží od právní moci rozhodnutí soudu o zrušení rozhodčího nálezu.¹¹³

Pokud je rozhodčí nález zrušen z ostatních důvodů, tedy z důvodů pod písm. c) až g), zůstává rozhodčí smlouva v platnosti a spor stran může být projednán a rozhodnut v rámci rozhodčího řízení. Rozhodci zúčastnění na rozhodčím nálezu, který byl zrušen, jsou z nového rozhodnutí a projednání věci vyloučení. Musí tak být jmenováni noví rozhodci. Nedohodnou-li se strany jinak, budou noví rozhodci jmenováni způsobem původně určeným v rozhodčí smlouvě nebo podle podpůrného ustanovení ZRŘ, tj. § 7 odst. 2. (§ 34 odst. 2).

Pokud je v návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem uplatněno více důvodů a soud dospěje k závěru, že pro zrušení daného rozhodčího nálezu svědčí alespoň jeden důvod uvedený v § 31 písm. a) nebo b) ZRŘ a zároveň i důvod uvedený v tomto ustanovení pod písmenem c) až g) ZRŘ, je další postup po zrušení rozhodčího nálezu určen vždy § 34 odst. 1 ZRŘ, neboť jde o situaci, kdy je nález zrušen i z důvodu nedostatku pravomoci (příslušnosti) rozhodců. Použití § 34 odst. 2 ZRŘ je v takovém případě vyloučeno.¹¹⁴

8.6. Výkon rozhodnutí

8.6.1. Obecně

Rozhodčí nálezy jsou vydávány za účelem rozhodnutí sporu mezi stranami, a jestliže jedna z nich neplní povinnosti jí rozhodčím nálezem uložené dobrovolně, je třeba přistoupit k nucenému výkonu rozhodčího nálezu. Přestože není pravomocný rozhodčí nález rozhodnutím soudu, způsob jeho výkonu je prakticky stejný, jako je tomu u výkonu soudních rozhodnutí. Ba dokonce v případě zahraničních rozhodčích nálezů je výkon snažší, než je tomu u rozhodnutí zahraničních soudů.¹¹⁵

Jak již bylo zmíněno výše, je po doručení rozhodčího nálezu nejprve třeba opatřit vyznačení doložky o právní moci na tento rozhodčí nález. Potom je možno zahájit řízení o výkonu rozhodčího nálezu. Výkon rozhodnutí vydaných v České republice je vždy prováděn dle tuzemských předpisů a to bez ohledu na to, zda se

¹¹³ Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 257

¹¹⁴ Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 260

¹¹⁵ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 151

jedná o spor tuzemský či mezinárodní.¹¹⁶ Tyto tuzemské předpisy, na jejichž základě je prováděn nejen výkon rozhodčích nálezů, jsou dva a rozlišujeme tak dva možné způsoby výkonu rozhodčích nálezů:

- výkon rozhodnutí jako činnost vykonávaná soudy na základě o.s.ř.
- tzv. exekuce vykonávaná soudními exekutory ve smyslu zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

Obě tyto činnosti je třeba rozlišovat, jakkoli obě směřují ke stejnému cíli a mají stejný účel.¹¹⁷ Každá z nich má svá specifika a výkon tuzemských rozhodčích nálezů probíhá v zásadě stejným způsobem jako u rozhodnutí tuzemských obecných soudů.

8.6.2. Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v ČR a tuzemských v zahraničí

Pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v České republice a tuzemských rozhodčích nálezů v zahraničí je klíčová úprava v mezinárodních smlouvách, mezi nimiž má nejvýznamnější postavení Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů uzavřená roku 1958 v New Yorku (tzv. Newyorská úmluva). Většina zemí světa je smluvními stranami této dohody a Česká republika mezi nimi pochopitelně nechybí.

Pokud jde o uznání a výkon tuzemského rozhodčího nálezu v zahraničí, tak předpokladem je to, aby stát, ve kterém má být takový rozhodčí nález vykonán, byl smluvní stranou Newyorské úmluvy (popř. jiné obdobné mezinárodní smlouvy). Před samotným výkonem musí být rozhodčí nález nejprve uznán zahraničním státem. K tomu dojde, splňuje-li rozhodčí smlouva, na jejímž základě byl tento nález vydán, požadavky, které na rozhodčí smlouvy klade Newyorská úmluva. Oprávněný musí předložit příslušnému orgánu státu, kde má být rozhodčí nález vykonán, rozhodčí nález a rozhodčí smlouvu v originále či úředně ověřené a s úředním překladem jazyka daného státu.¹¹⁸ Ten podklady prozkoumá a rozhodnutí uzná, pokud neshledá důvody pro odepření stanovené Newyorskou úmluvou. Mezi důvody k odepření patří případy, kdy strany byly nezpůsobilé k jednání; nebo rozhodčí smlouva není platná podle práva, jemuž strany dohodu podrobily; strana nebyla řádně vyrozuměna o

¹¹⁶ Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 262

¹¹⁷ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2011, str. 475

¹¹⁸ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 158

ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení nebo nemohla uplatnit své požadavky; náleze se týká sporu, pro který nebyla uzavřena rozhodčí smlouva nebo který přesahuje dosah smlouvy o rozhodci; složení rozhodčího soudu neodpovídá ujednání strana; a pokud se náleze nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo jeho výkon byl odložen.¹¹⁹

Stejný proces platí i pro výkon zahraničního rozhodčího nálezu na území České republiky, oprávněný musí podat žádost a předložit potřebné dokumenty příslušnému soudu. Příslušným soudem je soud, v němž má povinný sídlo, popř. majetek apod.¹²⁰ Ten následně dokumenty posoudí a rozhodčí náleze uzná nebo ze stejných důvodů odepře rozhodčí náleze uznat.

8.6.3. Zastavení výkonu rozhodčího nálezu

Institut zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu představuje jednu z možností obrany před rozhodčím nálezem. Upraven je v § 35 ZRŘ, který dává v odst. 1 možnost povinné straně, proti níž byl nařízen výkon rozhodčího nálezu, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí, a to bez ohledu na to, zda podala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem. Návrh na zastavení výkonu může povinná strana podat z důvodů uvedených v § 268 o.s.ř.¹²¹ a také z důvodů uvedených právě v § 35 odst. 1 ZRŘ.

Důvody uvedené v § 35 odst. 1 jsou: a) rozhodčí náleze je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f) ZRŘ; b) strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v řízení takovým zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno; c) ten, kdo vystupoval v rozhodčím řízení jménem strany nebo jejího zákonného zástupce, nebyl k tomu zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.

¹¹⁹ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodnutí a výkonu cizích rozhodčích nálezu (Newyorská úmluva)

¹²⁰ Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 160

¹²¹ Důvody uvedené § 268 o.s.ř. jsou: a) byl nařízen, ačkoli se rozhodnutí dosud nestalo vykonatelným; b) rozhodnutí, které je podkladem výkonu, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným; c) zastavení výkonu rozhodnutí navrhl ten, kdo navrhl jeho nařízení; d) výkon rozhodnutí postihuje věci, které jsou z něho podle § 321 a 322 vyloučeny; e) průběh výkonu rozhodnutí ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jeho nákladů; f) bylo pravomocně rozhodnuto, že výkon rozhodnutí postihuje majetek, k němuž má někdo právo nepřípouštějící výkon rozhodnutí (§ 267); g) po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden; bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku; h) výkon rozhodnutí je nepřípustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

Je-li podán návrh na zastavení výkonu rozhodčího nálezu, soud, který takový výkon provádí, přeruší řízení o výkonu rozhodčího nálezu a uloží povinnému, aby ve lhůtě 30 dnů podal návrh na zrušení rozhodčího nálezu u příslušného soudu. Není-li však návrh na zrušení v této lhůtě podán, pokračuje soud v řízení o výkon rozhodčího nálezu (§ 35 odst. 2 ZRŘ). Zákon se v tomto ustanovení nezabývá situací, kdy byl návrh na zastavení výkonu podán až po uplynutí tříměsíční lhůty pro podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem. Vzhledem k jednoznačnému znění § 35 odst. 2 ZRŘ lze mít za to, že v takovém případě dochází jakémusi prodloužení této lhůty, kdy výzvou soudu podle tohoto ustanovení počíná běžet nová 30 denní lhůta k podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem.¹²² Soud bude pokračovat v řízení o výkonu rozhodčího nálezu, nejen pokud nebude návrh na zrušení podán, ale i v případě, že bude takový návrh pravomocně zamítnut.¹²³

Zruší-li soud rozhodčí nález, mohou strany dále postupovat obdobně podle § 34 ZRŘ, tedy mohou navrhnout soudu, aby pokračoval v jednání ve věci samé a věc rozhodnul, nebo učiní kroky k jmenování nových rozhodců.

¹²² Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 149

¹²³ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, s. 265

9. Novela ZRŘ

V době, kdy byla tato práce postupně vypracována, prošel Poslaneckou sněmovnou návrh zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dne 18.11.2011 byl tento návrh postoupen Senátu Parlamentu České republiky a jeho projednání je na programu 14. schůze dne 7.12.2011 jako bod 19.¹²⁴ Nejzásadnější změny, které tento zákon přináší, se pokusím shrnout v této kapitole.

Cílem této novely rozhodčího zákona je především zajištění větší ochrany spotřebitele a s tím související zamezení zneužívání rozhodčího řízení spolu s dalšími opatřeními, která sice s ochranou spotřebitele nesouvisí, avšak bylo uznáno za vhodné je do novely začlenit. Mezi tyto patří zejména vyjasnění problematiky tzv. arbitrážních center, otázka okamžiku skončení rozhodčího řízení či rozhodování o zbavení rozhodce mlčenlivosti. Model ochrany spotřebitele vychází především z německé úpravy a také z doporučení Evropské komise č. 98/257/ES o zásadách pro orgány příslušné pro mimosoudní urovnávání spotřebitelských sporů.¹²⁵

První mechanismus ochrany spotřebitele, který je navrženo zavést, by byl obsažen v § 3 v nově přidaných odstavcích 3 až 6. Rozhodčí doložka sjednáváná ve spotřebitelských věcech by musela být sjednána na samostatném listu, a to ne jako součást podmínek, jimiž se řídí hlavní smlouva. Nedodržení této podmínky by bylo sankcionováno neplatností.

Podnikatel by měl dále povinnost poskytnout spotřebiteli s dostatečným předstihem před podpisem rozhodčí smlouvy dostatečné vysvětlení tak, aby měl spotřebitel možnost posoudit následky, které mu podpis rozhodčí smlouvy přinese.

Navrhují se rovněž nové obligatorní náležitosti rozhodčí smlouvy. Ta by měla podle návrhu novely obsahovat v nově přidaném § 3 odst. 5 pravdivé, přesné a úplné informace o rozhodci nebo o tom, že bude spor rozhodovat stálý rozhodčí soud, o způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, o místě konání rozhodčího řízení, o způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a o tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný. Za předpokladu, že bude projednání a rozhodování sporu svěřeno stálému rozhodčímu soudu bude požadavek na uvedení těchto údajů

¹²⁴ Sněmovní tisk 371, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=371>

¹²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony z 18.5.2011,

v rozhodčí smlouvě splněn rovněž odkazem na statuty a řády stálých rozhodčích soudů (nově navrhovaný § 3 odst. 6).

Tímto by byla vyřešena jedna z nejproblematičtějších otázek rozhodčího řízení, kdy by byla rozhodčí doložka jako součást adhezních smluv vyloučena.

Další změnou, která by měla přispět ke zvýšené ochraně spotřebitele v rozhodčím řízení, je zavedení zvýšených požadavků na osobu rozhodce pro spory, které vyplývají ze spotřebitelských smluv. Všeobecně přibude vedle požadavku zletilosti a způsobilosti k právním úkonům požadavek bezúhonnosti pro všechny rozhodce a všechny spory. Podmínku bezúhonnosti nebude splňovat ten, kdo byl odsouzen pro trestný čin, pokud se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen. Pro rozhodce určené rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv by měl být vedle těchto tří kladen ještě jeden požadavek, a to sice zápis v seznamu rozhodců vedeným Ministerstvem spravedlnosti. Seznam rozhodců Ministerstva spravedlnosti je rovněž novinkou a měl by mu být věnován § 35a – § 35d. Podmínkami zápisu do tohoto seznamu by měla být způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, vysokoškolské vzdělání v oboru právo, zaplacení správního poplatku 5.000,- Kč a zároveň by neměla být osoba, která by chtěla být zapsána, v posledních 5 letech vyškrtuta z tohoto seznamu.

Dalším posílením ochrany spotřebitele by mělo být zavedení nových důvodů pro podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem. Je už tedy zřejmé, že by se měnil § 31, kdy důvod dosavadně označen písm. g) by byl nově označen písm. i) a za dosavadní písm. f) by se zařadily nové důvody pod písm. g) a h). Pod těmito písmeny bychom tak mohli nalézt, že rozhodčí nález může být soudem na návrh některé ze stran zrušen v případě, že rozhodce či rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právními předpisy na ochranu spotřebitele, dobrými mravy nebo veřejným pořádkem (písm. g) nebo pokud rozhodčí smlouva týkající se sporu ze spotřebitelských smluv neobsahuje náležitosti požadované § 3 odst. 5, případně pokud jsou tyto informace záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné či nepravdivé (písm. h). Z těchto důvodů by bylo nutné podat návrh na zrušení soudem rovněž ve tříměsíční lhůtě od doručení rozhodčího nálezu a nezpůsobil by odklad výkonu rozhodčího nálezu. Soud by však mohl výkon rozhodčího nálezu odložit, aniž by to spotřebitel v návrhu na zrušení

požadoval, pokud by hrozila závažná újma nebo by bylo zřejmé, že návrh na zrušení rozhodčího nálezu je důvodný.

Povinnost uplatnit námitku neexistence, neplatnosti či zániku rozhodčí smlouvy (nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nemohla být rozhodčí smlouva vůbec uzavřena) při prvním úkonu ve věci samé, by již neměla platit v případě, že se jedná o spory na základě spotřebitelských smluv. Přezkoumatelnost rozhodčích doložek uzavřených pro řešení sporů ve spotřebitelských věcech v následném soudním řízení vyplývá z judikatury Evropského soudního dvora.¹²⁶

Doposud se mohly strany ve všech případech dohodnout, že není třeba, aby rozhodčí nález obsahoval odůvodnění. Návrh zákona obsahuje doplnění § 25 odst. 2, který toto doposud neomezeně umožňoval, a to sice v tom smyslu, že pokud se bude jednat o spory vzniklé ze spotřebitelských smluv, bude muset rozhodčí nález obsahovat odůvodnění a rovněž poučení o právu podat soudu návrh na jeho zrušení. Význam zavedení povinného odůvodňování rozhodčích nálezů vydaných ve spotřebitelských věcech tkví nejen v zajištění větší ochrany spotřebitelů, ale rovněž v jeho potřebě pro nově zavedené věcné přezkoumávání rozhodčích nálezů.¹²⁷

A konečně ochranu spotřebitele posílí také doplnění § 25 odst. 3, který dosud opravňuje strany, aby výslovně zmocnily rozhodce k tomu, aby jejich spor rozhodl pouze na základě zásad spravedlnosti. Ono doplnění by spočívalo v tom, že rozhodce se ve sporech ze spotřebitelských smluv bude muset vždy řídit právními předpisy na ochranu spotřebitele. Rozhodování pouze na základě zásad spravedlnosti ve spotřebitelských sporech by tak bylo vyloučeno.

Problém, který se rovněž snaží tento návrh zákona řešit, představují soukromé rozhodčí soudy, které se snaží simulovat funkce stálých rozhodčích soudů. Jak již bylo zmíněno výše, tak se vedly spory o to, co je možno považovat za stálý rozhodčí soud podle § 13 odst. 1 ZRŘ. Tomu by mělo být učiněno za dost novým zněním tohoto ustanovení, podle kterého mohou být stále rozhodčí soudy založeny pouze jiným zákonem nebo pouze tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon vysloveně

¹²⁶ např. C-168/05 Mostaza Claro, C-40/08 Asturcom, zde převzato z Důvodové zprávy k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony z 18.5.2011

¹²⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony z 18.5.2011

připouští. Tím dojde k odstranění poněkud nešťastné formulace „pouze na základě zákona“, která způsobovala interpretační neshody.

Zároveň se navrhuje přidat čtvrtý odstavec do § 13, který by stanovil zákaz užívat při výkonu své činnosti označení, které by vyvolávalo klamnou představu o tom, že se jedná o stálý rozhodčí soud s výjimkou případů, kdy by mu bylo takové oprávnění uděleno jiným právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, jež je součástí právního řádu.

Další otázkou, která byla v minulosti velmi sporná, dokud nebylo vydáno Sjednocující stanovisko velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 12.5.2011, a o které bylo v této práci také pojednáno, představují odkazy na pravidla a seznamy rozhodců soukromých rozhodčích soudů obsažené v rozhodčích smlouvách. Návrh novely zákona o rozhodčím řízení obsahuje nový odstavec 4 v § 19, který hovoří o tom, že strany mohou určit postup rozhodčího řízení i pravidly pro rozhodčí řízení, ale to pouze v případě, že tyto pravidla budou ke smlouvě přiložena. Tím ovšem nebude dotčeno použití řádu stálého rozhodčího soudu. § 7 odst. 1 by se měl na toto ustanovení odkazovat a zároveň výslovně zavést možnost, aby byl rozhodce určen i stranami dohodnutou osobou, neboť se navrhuje vložení věty za první větu tohoto ustanovení v následujícím znění: „*Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4.*“¹²⁸

Dále by mělo dojít ke zpřesnění § 23 ohledně skončení rozhodčího řízení. To by mělo podle navrhovaného znění § 23 končit právní mocí rozhodčího nálezu nebo doručením usnesení v případech, kdy nedochází k vydání rozhodčího nálezu.

Po případném schválení novely by došlo k rozšíření působnosti ZRŘ. Do § 2 odst. 1 by se za slova „*k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu*“ vložily slova: „*nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon.*“ Toto by mělo za následek rozšíření i na spory, které nespádají do pravomoci obecných soudů.

¹²⁸ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dostupný z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=62509>

Zvláštní zákon, o kterém navrhované znění § 2 odst. hovoří, by musel na možnost řešit spory v rozhodčím řízení výslovně pamatovat. Nově by se tak v rozhodčím řízení mohly rozhodovat spory podle zákona o elektronických komunikacích.¹²⁹

Navrhuje se také změna příslušnosti soudů k rozhodování o zproštění mlčenlivosti soudů upravené v § 6 odst. 2. Kriteriem příslušnosti by měl být místo bydliště rozhodce jeho trvalý pobyt zapsaný v Centrální evidenci obyvatelstva. Nově se navrhuje zavést alternativní kritérium v podobě místa vydání rozhodčího nálezu. V případě, že by nebylo možno určit ani místo trvalého pobytu, ani místo vydání rozhodčího nálezu, tak by byl k rozhodování o zproštění mlčenlivosti příslušný předseda obvodního soudu tak, jako je tomu doposud.

V přechodných ustanoveních se dočteme, že v případě přijetí tohoto návrhu zákona, se řízení, která byla zahájena před účinností tohoto zákona, dokončí podle dosavadních právních předpisů, a to včetně sporů ze spotřebitelských smluv. Platnost smlouvy by se posuzovala podle ZRŘ ve znění účinném v době uzavření smlouvy. Osoby, které by po nabytí účinnosti této novely nesplňovali podmínky uvedené v § 13 odst. 4, by měli 6 měsíců ode dne účinnosti k odstranění nedostatků. Zároveň rozhodci, kteří by mohli být určeni rozhodčí doložkou k řešení sporů ze spotřebitelských smluv, by nemuseli splňovat podmínku zápisu v seznamu rozhodců Ministerstva spravedlnosti po dobu 6 měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona.

¹²⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony z 18.5.2011

Závěr

Závěrem lze říci, že rozhodčí řízení je tématem velice aktuálním. Nejenže je předmětem mnohých odborných debat a diskuzí „laické“ veřejnosti, ale také Nejvyšší soud i Ústavní soud se k určitým problematickým otázkám nejednou v posledních měsících vyjadřovaly. V neposlední řadě je rovněž pravděpodobné, že bude schválena novela ZRŘ, která přináší změny v souladu s evropskými předpisy a rovněž reaguje na některé diskutované interpretační neshody. Rozhodčí řízení je tak institutem, který se nadále neustále vyvíjí a prochází poměrně zásadními změnami.

To souvisí mimo jiné i s mohutným nárůstem počtu sporů projednávaných v rámci rozhodčího řízení. Bohužel se vyskytly i případy určitého zneužívání rozhodčího řízení, kdy na toto dopláceli zejména spotřebitelé a došlo tak k pošramocení důvěryhodnosti rozhodčího řízení v očích veřejnosti. K jejímu navrácení by zajisté mohla přispět již několikrát zmiňovaná novela ZRŘ, která se podle mého názoru vydává správným směrem, kam by měl vývoj rozhodčího řízení směřovat. Zejména zavádí chybějící ochranu spotřebitele do ustanovení ZRŘ a vyjasňuje pochybnosti, které ohledně výkladu některých ustanovení v praxi panovaly.

Rozhodčí řízení může být bezesporu velice výhodným způsobem urovnání sporů mezi stranami. Je třeba si ovšem uvědomit, že ne všechny spory je vhodné projednat a rozhodnout v rozhodčím řízení. Je proto nezbytné, aby měly obě strany možnost dobře promyslet, zda v rozhodčí smlouvě založit pravomoc rozhodců k rozhodnutí jejich sporu, a zároveň aby měly příležitost ovlivnit obsah rozhodčí smlouvy. To však při praxi zahrnování rozhodčích doložek do adhezních smluv umožněno není. Naopak při řešení určitých sporů, například těch vzniklých při obchodním styku, mezi dvěma rovnocennými stranami může rozhodčí řízení představovat velice elegantní a účelné řešení sporů, které předčí svými výhodami řešení sporů před obecnými soudy.

Seznam použité literatury

Knižní prameny

- Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 679
- Klein, B., Doleček, M.: Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 272
- Lisse, L.: Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2011, s. 429
- Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 745
- Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 386
- Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Dobrá voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003, s. 231
- Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 711

Periodický tisk

- Bělohlávek, A.: Rozhodčí řízení a trestní právo v tuzemském a mezinárodním kontextu. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 140
- Bělohlávek, A.: Rozhodčí řízení v tzv. smluvních vztazích spotřebitelského typu. Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 89
- David, M.: K povaze rozhodčí smlouvy podruhé a jinak. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, str. 27
- Hrabánek, D.: K náležitostem rozhodčích smluv a činnosti soukromých „rozhodčích soudů“. Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 139
- Horská J., Burian, J.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách ve světle aktuální judikatury českých soudů a ESD. Bulletin advokacie, 2010 č. 4, str. 22
- Janovec, M.: Zrušení rozhodčího nálezu soudem. Právní fórum, 2010, č. 4, str. 181
- Klein, B.: Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 128

- Klein, B.: Proč mnozí dští oheň a síru na rozhodčí řízení, když jde o božskou instituci?. Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 100
- Kordač, Z.: Přehled rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vztahujících se k problematice rozhodčího řízení s komentářem (za období leden 2007 - únor 2008). Bulletin advokacie, 2008, č. 6, str. 43
- Lisse, L.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách a judikatura ESD. Právní Fórum, 2010, č. 12, str. 581
- Nový, Z. Spotřebitelské úvěry a rozhodčí řízení. Jurisprudence, Praha ,Wolters Kluwer, Praha, 2010, č.7, str. 22
- Pecha, R., K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č.5, s. 42
- Pelikán, V.: Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k „právním názorům“. Bulletin advokacie, 2010, č. 9, str. 40
- Pelikánová, I.: České právo, Evropa a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, str. 17
- Pohl, T.: K problematice přezkoumání rozhodčích nálezů soudem. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 158
- Pospíšil, P.: Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?. Bulletin advokacie, 2010, č. 12, str. 34
- Raban, P.: Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři?. Bulletin advokacie, 2010, č. 6, str. 15
- Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení - alternativa k řízení soudnímu. Právní Fórum, 2008, č.4, str. 121
- Rozehnalová, N., Havlíček, J.: Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis...?. Právní Fórum, 2010, č. 3, str. 114
- Růžička, K.: Mezitímní a částečný rozhodčí nález. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 153
- Slováček, D.: Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie, 2009, č. 7, str. 46
- Sokol, T.: Opět k (ne)platnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie, 2010, č. 6, str. 22.
- Sokol, T.: Vázanosti rozhodce právem ČR ve vnitrostátním sporu. Právní Fórum, 2008, č. 4, str. 134
- Spirová, K.: K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení. Právní Fórum, 2009, č. 12, str. 532

- Strnadová, M.: Sjednávat či nesjednávat rozhodčí doložky?. Bulletin advokacie, 2009, č. 7, str. 53
- Šmerda, M.: Zamyšlení nad jedním soudním rozhodnutím – nefér útok na rozhodčí řízení, Právní Fórum. 2010, č. 4, str. 176
- Valoušková, Z.: O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie, 2010, č. 5, str. 35.
- Varvařovský, P.: Rozhodčí řízení v judikatuře Ústavního soudu. Právní Fórum. 2010, č. 3, str. 143
- Vrcha, P.: K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. ASPI – Původní nebo upravené texty pro ASPI, 25.1.2010
- Vrcha, P.: Rozhodčí nález vydaný bez rozhodčí smlouvy. Právní Fórum, 2008, č. 12, str. 518
- Žíla, M.: Doručování rozhodčích nálezů po novele OSŘ, náhradní doručení a posouzení neúčinnosti doručení rozhodčího nálezu. Bulletin advokacie, 2009, č. 12, str. 32
- Žíla, M.: Doručování rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2008, č. 6, str. 40

Internetové zdroje

- Bělohávek, A.: Řád pro rozhodčí řízení on-line [online zdroj]. Praha, 23. července 2007, dostupný z <http://pravniradce.ihned.cz/c1-14665510-rad-pro-rozhodci-rizeni-on-line>
- Lisse, L., Kohout, M.: Judikatorní kolotoč v rozhodčím řízení aneb tady pomůže jen legislativní změna. 6. října 2011, dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/judikatomi-kolotoc-v-rozhodcim-rizeni-aneb-tady-pomuze-jen-legislativni-zmena-76838.html>
- Lisse, L.: Ještě jednou k postavení stálých rozhodčích soudů v České republice [online zdroj]. 27. dubna 2010, dostupný z <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/211-jeste-jednou-k-postaveni-stalych-rozhodcich-soudu-v-ceske-republice.html>

- Lisse, L.: Rozhodování spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení de lege ferenda. 17.1.2011, dostupný z: http://www.elaw.cz/obcanske-pravo/356-rozhodovani-spotrebitelskych-sporu-v-rozhodcim-rizeni-de-lege-ferenda.html#_ftn1
- Trávníčková, S: Zřizování stálých rozhodčích Soudů v České [online zdroj]. 2.května 2008, dostupný z <http://www.epravo.cz/top/clanky/zrizovani-stalych-rozhodcich-soudu-v-%20ceske-republice-54315.html>
- Sněmovní tisk 371, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=371>
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dostupný z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=62509>

Právní předpisy

- zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
- zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů
- Směrnice č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách (zneužívajících klauzulích) ve spotřebitelských smlouvách
- Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (Newyorská úmluva) – publikovaná vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb.
- Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky pro vnitrostátní spory (i spory mezinárodní) + Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line (Řád on-line)
- Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Resumé

This thesis is called Arbitration Procedure in the Czech Republic. The aim of the paper is to describe how Arbitration works in the Czech Republic and to focus on issues that are highly discussed in recent months.

Arbitration procedure is specific method of settlement of private property disputes. It represents an alternative to a resolution of disputes before general courts. Arbitration in the Czech Republic is mainly regulated by the Act No. 216/1994 Coll., on Arbitration Procedure and the Enforcement of the Arbitration Awards (Arbitration Act) that was adopted on November 11, 1994. This act contains regulation of Arbitration Procedure from its initiation to its completion including reversal of an Arbitration Award by the Court.

Basic prerequisite for the hearing and resolving property disputes before Arbitrators or Arbitral Institutions is Arbitration Agreement, which is written contract where two (or more) parties settle their potential dispute in the Arbitration. Disputes that can be discussed and decided in Arbitration are called Arbitrable disputes.

Only a person who is an adult and has full legal capacity is allowed to be an Arbitrator. Dispute may be heard before one or more Arbitrators or at a permanent Court of Arbitration. Permanent Courts of Arbitration are allowed by law to issue their own statutes and rules. Arbitration Procedure held before one or several Arbitrators is known as Arbitration ad hoc and Arbitration held before permanent Court of Arbitration is known as institutional Arbitration.

Arbitration Procedure is initiated by an action and the course of Arbitration is determined by the arrangement between the parties contained in the Arbitration Agreement. Arbitration is terminated by issuing of the Arbitration Award or by the resolution on conclusion of the proceedings.

Party of the Arbitration can turn to a general court with a proposal for the reversal of the Arbitration Award and court can meet the proposal only for the reasons stated in the Arbitration Act.

Arbitration Procedure has many advantages, but it also has some disadvantages. Arbitration is usually faster, cheaper and more flexible than judicial proceedings. It is also non-public and Arbitration Awards are often enforced in other states more easily than court judgments. On the other hand decision-making in Arbitration is not so predictable and Arbitrators could be influenced by economical dependence on the stronger and wealthier party. Arbitration Procedure may be very elegant and effective way of dispute settlement, but not every dispute is suited to be decided in Arbitration. So it is very important that the parties of dispute properly consider if they really want (and under which conditions) to settle their dispute in Arbitration.

Parliament discusses governmental bill that would bring some essential changes to the Arbitration Act. One of the most important is strengthening of the consumer protection.

Arbitration Procedure continues to evolve and I believe that it evolves, especially if the government bill is adopted, in the right direction.

Název diplomové práce: Rozhodčí řízení v České republice

Název diplomové práce v anglickém jazyce: Arbitration Procedure in the Czech Republic

Klíčová slova

Rozhodčí řízení

Rozhodčí smlouva

Rozhodci

Key words

Arbitration Procedure

Arbitration Agreement

Arbitrators